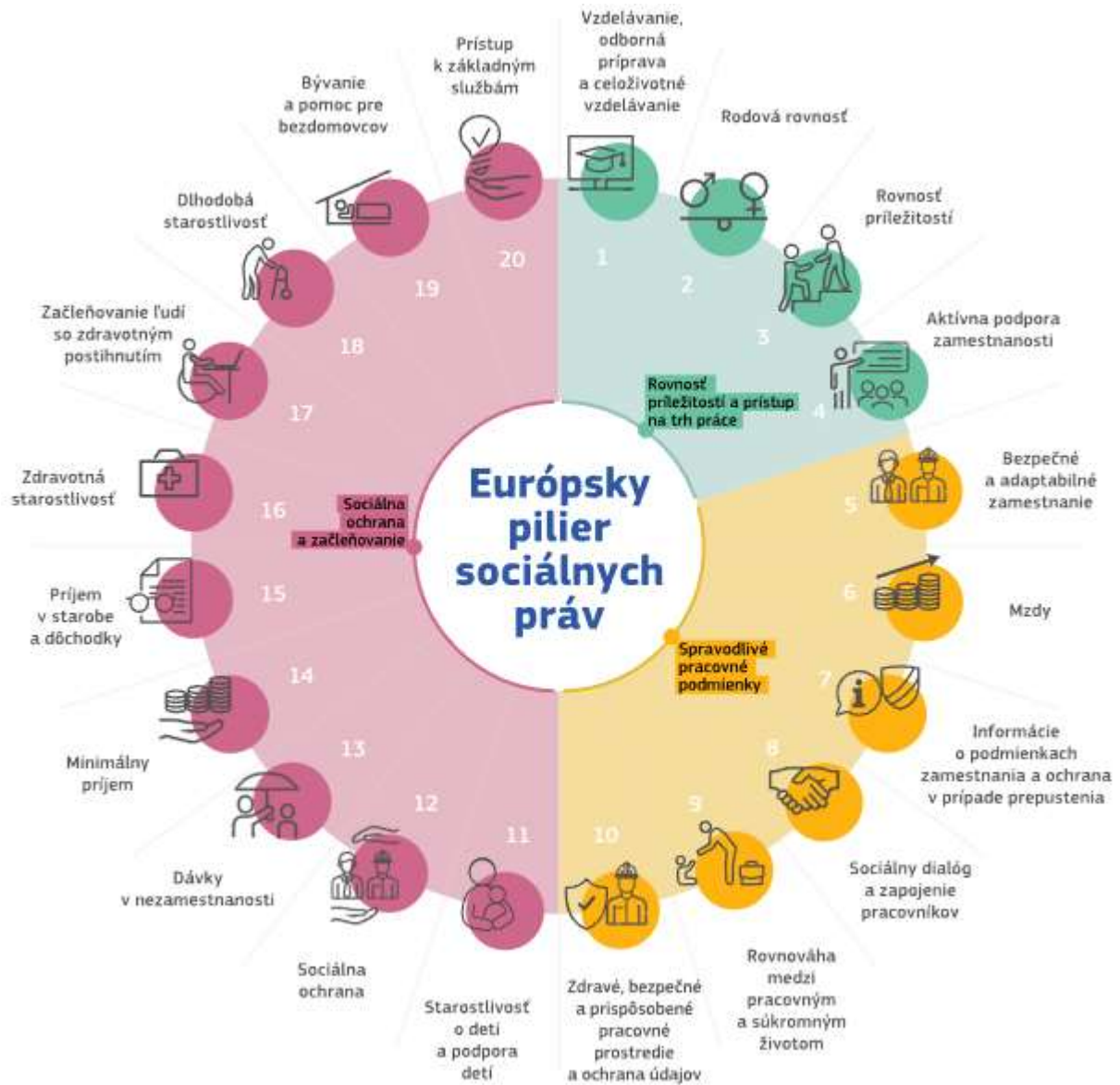

Prílohy

Príloha 1: Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv

Zdroj: Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv. Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg 2021

Príloha 2: Úloha tretieho sektora a škálovanie podpory

Občianska spoločnosť a neziskové organizácie ako partner pre zlepšenie sociálnej spravodlivosti⁴⁹

Slovensko aj po 30 rokoch svojej existencie stále zápasí o základné usporiadanie vzťahov v spoločnosti. Napriek istej štandardizácii spolupráce štátu s podnikateľským prostredím sú vzájomné interakcie poznačené neustálym podozrením s korupčného správania, ktoré štátna moc nie vždy dokáže efektívne odhaliť. S neziskovým sektorom sú vzťahy nastavené ešte labilnejšie a ich usporiadanie kolíše s politickými zmenami výraznejšie. Súvisí to s nastavením politických strán, ktoré vnímajú v niektorých prípadoch občiansku spoločnosť ako priameho konkurenta v politickom zápase, čo vedie k antagonistickému nastaveniu verejných politík. Tie politické strany, ktoré nemajú takéto vnímanie občianskej spoločnosti vo väčšine prípadov síce deklarujú ochotu k spolupráci, avšak pri nastavovaní verejných politík vnímajú činnosť neziskových organizácií ako doplnkovú resp. nedostatočnú na efektívne napĺňanie danej verejnej politiky. Je stále veľmi málo kompetencií, v ktorých by štát dokázal zveriť ich výkon a implementáciu poskytovateľom z neziskového sektora, čo vedie v mnohých prípadoch k neefektívnemu spravovaniu verejných zdrojov.

Návrhy riešenia:

1. Princíp partnerstva ako politická priorita a participatívna tvorba verejných politík

Väčšina demokratických politických strán deklaruje vo vzťahu k občianskej spoločnosti partnerský princíp. Pri implementácii tohto princípu sa však viackrát potvrdilo, že ide väčšinou o deklaratórne vyhlásenie. Súčasne nastavenie môžeme demonštrovať na legislatívnom procese. Neziskový sektor je jediný sociálny partner, ktorý na uplatnenie svojich pripomienok potrebuje predložiť 500 podpisov. Mestá a obce, cirkvi, podnikatelia a ďalšie sociálne skupiny boli už akceptovaní ako partneri a hoci má vláda viacero mechanizmov, ako vypočuť hlas občianskej spoločnosti, doteraz ho neakceptovala v rámci tvorby verejných politík. Pravidlá a princípy participatívnej tvorby verejných politík neboli dlhšiu dobu novelizované a nedávno presadené obmedzenia výrazne obmedzili možnosti vypočuť hlas verejnosti. Okrem **novelizácie Pravidiel zapájania verejnosti do tvorby verejných politík** je potrebné **posilniť kapacity a zručnosti participácie** v rámci jednotlivých rezortov a ostatných orgánov verejnej správy, ktoré v tomto momente nedisponujú schopnosťami navrhovať design participatívnej tvorby verejných politík.

---

⁴⁹ Tento text vychádza z odporúčaní expertov v rámci NP Výskum MNO a OS, do ktorého bolo zapojených 12 sektorových rád a viacero ÚOŠS. Viac na https://www.minv.sk/?ros_vyskum

2. Zadefinovanie verejného záujmu a poskytovania služieb, ktoré ho budú naplňovať

Súčasná legislatíva definuje verejný záujem iba vo veľmi obmedzenej miere. Čiastočne je definovaný v oblasti športu, úplne chýba v oblasti kultúry, životného prostredia a v oblasti sociálnych služieb je poznačený dlhoročným sporom, ktorí poskytovatelia (verejní alebo neverejní) ho poskytujú efektívnejšie. Neprebíha diskusia o jeho prioritách, neexistujú dlhodobejšie predstavy o jeho naplňaní. Je potrebné navrhnuť **novú legislatívu, ktorá umožní zadefinovať verejný záujem** v jednotlivých rezortoch a poskytne dostatočne flexibilný systém jeho zmeny. Súčasne upraví **poskytovanie služieb vo verejnom záujme**, ktoré ho budú naplňovať a otvorí možnosti zazmluvnenia tretích strán hlavne v tých oblastiach, v ktorých štátna administratíva nedostatočne, alebo neefektívne naplňuje implementáciu verejnej služby.

3. Zjednodušenie verejného obstarávania služieb vo verejnom záujme

Verejné obstarávanie v súčasnom nastavení nerozoznáva, či je obstarávaná služba realizovaná s komerčným alebo nekomerčným zámerom, resp. ako bude využitý prípadný zisk pri realizácii služby. Nerozoznáva, ktoré služby sú realizované vo verejnom záujme a ktoré v súkromnom záujme. Používa tie isté postupy a nemá **implementované pravidlá, ktoré ponúka aj legislatíva EÚ** pri definovaní služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme. Implementácia týchto pravidiel resp. nastavenie národných štandardov pri poskytovaní služieb vo verejnom záujme je nutným krokom, ktorý by mal upraviť nielen sociálne, ale aj ostatné služby, ktoré štát zabezpečuje prostredníctvom tretích strán.

4. Sociálne inovácie ako inkubátor dobrých riešení

Vláda SR po prvýkrát v rámci Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030 zdefinovala potrebu sociálnych inovácií. V súčasnosti sa pripravuje implementácia grantovej schémy, ktorá by mala podporiť rozvoj sociálnych inovácií. Podstatný však bude následný krok, ktorý by sa mal udiť v prípade, že sa niektorá zo sociálnych inovácií osvedčí. V tomto momente nie je zdefinovaný proces, ktorý by prepájal sociálne inovácie s verejnými politikami. Viaceré národné projekty a sociálne inovácie, overené neziskovým sektorom, skončili na úrovni úspešne implementovaného, ale časovo obmedzeného riešenia. Pri partnerskom vzťahu medzi štátom a občianskou spoločnosťou môže byť prostredie neziskových organizácií výborným inkubátorom dobrých riešení pri nastavovaní náročných verejných politik. Takýto inkubátor znesie aj neúspechy a chybné riešenia práve preto, aby celonárodná politika už implementovala odskúšané modely, ktoré ponúknu efektívne riešenia rozličných problémov. Takýto prístup štátu zatiaľ chýba, resp. nie sú vytvorené **mechanizmy prenosu z prostredia neziskového sektora do štátnych politik**. Jeho zadefinovanie môže byť súčasťou právneho predpisu na poskytovanie služieb vo verejnom záujme, ktorý upraví implementáciu takýchto služieb v prepojení na sociálne inovácie v rozličných témach.

Príloha 3: Dáta pri tvorbe a uplatňovaní modernej sociálnej politiky

Táto príloha rieši dostupnosť údajov potrebných pre tvorbu a analýzy politík v oblasti sociálneho systému, a teda sleduje primárne analytické účely. Aj keď môže dochádzať k istým prienikom pri zbere údajov aj na účely realizácie konkrétnych legislatívnych opatrení (napr. cielenie pomoci nízkopríjmovým domácnostiam), techniku riešenia dostupnosti a poskytovania údajov by bolo potrebné posúdiť samostatne.

Aké typy analýz je potrebné pripravovať? Využívanie kvalitných údajov⁵⁰ je nevyhnutným kritériom pre správne a kvalifikované rozhodovania inštitúcií verejnej správy. V rozhodovacích procesoch vyhodnocovania legislatívnych návrhov, návrhov rôznych politík, analýz pre prípravu stratégií a projektov s dopadom na verejné financie potrebujú relevantné inštitúcie, ktorými sú spravidla analytické útvary verejnej správy, pracovať s kvalitnými a aktuálnymi údajmi. Konkrétne v oblasti analýz sociálneho systému a návrhov politík s dopadom na jednotlivcov a domácnosti je potrebné pracovať s demografickými údajmi o obyvateľstve, vrátane štruktúry domácností, s údajmi o ich príjmoch, výdavkoch, v kombinácii s údajmi z oblasti poskytovanej sociálnej pomoci, sociálnej podpory, systému sociálneho poistenia, a taktiež daňovo-odvodového systému.

Analyzované návrhy často presahujú do viacerých častí systému, okrem priamej zmeny v sociálnom systéme môžu zasahovať napríklad do daňového systému. V takom prípade je vhodné využívať simulačné modely⁵¹, ktoré dokážu vyhodnotiť navrhovanú zmenu a jej vplyv na rozpočet verejnej správy a taktiež disponibilné príjmy domácností komplexným spôsobom. Podmienkou však je, aby mal model k dispozícii adekvátne komplexné vstupné údaje.

Aké údaje aktuálne existujú? V súčasnosti by pre inštitúcie verejnej správy malo byť možné využívať dva druhy údajov z oblastí sociálneho systému. Táto možnosť však platí vo veľkej miere teoreticky.

Prvým zdrojom sú údaje z výberových štatistických zisťovaní, zastúpené dvoma štatistikami poskytujúcimi reprezentatívne anonymizované údaje (na úrovni populácie Slovenska). Zisťovanie rodinných účtov obsahuje údaje o štruktúre výdavkov domácností. Ďalším je zisťovanie SILC poskytujúce informácie o štruktúre príjmov, o úrovni chudoby a sociálneho vylúčenia domácností. Tieto štatistiky v súčasnosti poskytujú najkomplexnejšie údaje

---

⁵⁰ Kvalitné údaje sú rovnako potrebné aj pre výskumné a akademické inštitúcie na účely spracovania odborných štúdií, v tomto texte sa však sústreďujeme vyslovene na potreby inštitúcií verejnej správy.

⁵¹ Príkladom je mikrosimulačný model daňového a sociálneho systému Euromod spravovaný Európskou komisiou alebo model SIMTASK, ktorý vyvinula a využíva RRZ. Zjednodušená verzia modelu SIMTASK je dostupná aj online: <http://stata-01-new.rrz.cust.digmia.com/>.

o jednotlivcoch a domácnostiach, ktorých kombinácia nie je dostupná v iných zdrojoch. Príkladom sú údaje o disponibilných príjmoch a dosiahnutom vzdelaní respondentov.⁵²

Druhým zdrojom sú údaje evidované v príslušných informačných systémoch verejnej správy (tzv. administratívne údaje), ktoré sú stále častejšie využívané na rôzne analýzy a expertné odhady vyžadujúce vyššiu presnosť než akú umožňujú prieskumové dáta. Ide napríklad o údaje z informačných systémov Sociálnej poisťovne (dôchodkové dávky, dávky sociálneho zabezpečenia, zaplatené odvody) a zdravotných poisťovní (poistenci a zaplatené odvody, poistenci štátu a dobrovoľní platitelia, náklady na zdravotnú starostlivosť, atď.), Finančnej správy (daňové priznania) alebo ÚPSVaR (dávky štátnej sociálnej podpory, sociálnej pomoci, aktívnych opatrení trhu práce). Tieto systémy navzájom nie sú prepojené a preto je využitie údajov aktuálne obmedzené na parciálne analýzy. Poskytujú však najpodrobnejšie a najaktuálnejšie informácie o jednotlivých častiach systému.

Aký je v súčasnosti prístup k údajom? Aktuálne neexistuje právna úprava všeobecnej povahy, ktorá by regulovala dátový manažment pre verejnú správu.

Údaje zo štatistických zisťovaní Rodinné účty a SILC: sú poskytované inštitúciám na základe Zákona č. 540/2001 Z.z. o štátnej štatistike, podľa ktorého je možné tento typ údajov (dôverné štatistické údaje) poskytovať len na výskumné účely (§30, ods. 4). V praxi to znamená, že Štatistický úrad ako poskytovateľ údajov vyžadoval od analytických útvarov inštitúcií verejnej správy, aby preukazovali, že vykonávajú výskumnú činnosť. Pre splnenie tejto požiadavky sa analytické útvary registrovali ako výskumné inštitúcie⁵³ EUROSTATu (IFP, UHP, ISP, KRRZ, NBS atď.) a údaje im boli následne poskytované. Tým inštitúciám, ktoré takto registrované neboli, požadované údaje na analytické účely neboli poskytnuté (napr. Úrad vlády). Máme teda paradoxnú situáciu, že verejné inštitúcie podieľajúce sa na tvorbe politík majú horší prístup k údajom než akademická obec, vrátane zahraničia.

Administratívne údaje: prístupy k údajom z registrov sú aktuálne riešené bilaterálnymi zmluvami medzi jednotlivými inštitúciami na základe viacerých právnych predpisov, ktoré umožňujú konkrétnym inštitúciám k údajom pristupovať (Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení, Zákon č. 453/2003 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti, Zákon č.523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a podobne). Chýba ucelený systematický prístup k údajom, ktorý mal riešiť pripravovaný zákon o údajoch.

Ako by sa mal aktuálny stav zmeniť? Jednou z možností je zdefinovať, čo by sa malo udiť v krátkodobom, strednodobom a na dlhodobom horizonte. Zmeny navrhované v krátkodobom horizonte je možné realizovať prakticky okamžite, bez potreby zmeny príslušnej legislatívy.

---

⁵² Ďalším zaujímavým zisťovaním je HFCS od Národnej banky Slovenska, ktoré raz za tri roky mapuje aktíva, pasíva a čisté bohatstvo slovenských domácností. Vzhľadom na nižšiu frekvenciu zisťovania, dlhé oneskorenie medzi zberom a dostupnosťou dát a malou úlohou majetku jednotlivcov v sociálnom systéme Slovenska je využitie HFCS podstatne menej časté pri analýze a simulácii sociálnych politík, v porovnaní s Rodinnými účtami a SILC.

⁵³ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/203647/771732/Recognised-research-entities.pdf>

V strednodobom horizonte sú na realizáciu navrhovaných zmien potrebné legislatívne úpravy. V dlhodobom horizonte ide o načrtnutie niekoľkých možností ako by mal dátový manažment pre verejnú správu fungovať a čo by mal zahŕňať.

1. Zmeny v krátkodobom horizonte

a) Zlepšiť kvalitu výberových zisťovaní SILC a Rodinné účty:

- údaje vo výberových zisťovaniach napojiť na údaje z registrov (Sociálna poisťovňa, ÚPSVaR, Finančná správa, prípadne kataster nehnuteľností a pod.). Respondenti sa týmto odbremení od vyplňania informácií, ktoré sa dajú získať z iných zdrojov a získané informácie budú presné. Technicky je to možné zrealizovať tak, že v úvode stretnutia by opytovateľ získal súhlas respondenta na použitie jeho rodného čísla, pomocou ktorého by sa potrebné údaje z registrov preniesli do zisťovaní. Rizikom je, že nie každý respondent by súhlasil. Tento prístup je aplikovaný vo viacerých štátoch EÚ (napr. Írsko, Estónsko).
- zbierať informácie o výdavkoch domácností každý rok na rovnakej vzorke ako SILC. Zabezpečiť sa tým každoročné priame prepojenie údajov zo zisťovaní SILCu a rodinných účtov. Pri aktuálnom systéme, keď sú výdavky domácností v rodinných účtoch zbierané len na tretine vzorky domácností, prichádza k rôznym metodickým problémom, ktoré ovplyvňujú aj kvalitu samotného zisťovania. Uľahčí to prácu so simulačnými modelmi keď je potrebné pracovať s príjmami aj výdavkami (napr. simulácia DPH platená domácnosťami).

b) Prepojiť údaje z výberového zisťovania SILC a z Atlasu rómskych komunít:

- navrhnúť metodiku prepojenia, resp. doplnenia údajov ohľadom marginalizovaných komunít do zisťovania SILC. V súčasnosti je výberová vzorka SILCu konštruovaná tak, že domácnosti nachádzajúce sa napr. v osadách nie sú opytované. Prepojením údajov by prišlo k zrealizovaniu výpočtov indikátorov chudoby a sociálneho vylúčenia.

c) Znížiť administratívnu náročnosť cez formát zmlúv o poskytovaní štatistických údajov:

- zaviesť rámcové zmluvy, ktoré by umožnili poskytovanie údajov na viacročné obdobie vopred. V súčasnosti aplikovaný formát je obojstranne extrémne administratívne náročný, keďže každý rok je potrebné podať žiadosť a podpísať novú zmluvu a dodatok s obsahom všetkých poskytovaných premenných.

Navrhované zmeny je možné realizovať okamžite, s podmienkou finančného a personálneho posilnenia príslušného odboru na ŠÚ SR.

2. Zmeny v strednodobom horizonte

a/ novelizovať Zákon č. 540/2001 Z.z. o štátnej štatistike s cieľom uľahčiť využívanie údajov pri tvorbe sociálnych a hospodárskych politík:

- zdefinovať a prioritizovať využitie dôverných štatistických údajov na tvorbu a kvantifikáciu politík pre inštitúcie verejnej správy (vo verejnom záujme) – v súčasnosti zákon spomína poskytovanie týchto údajov len pre medzinárodné inštitúcie a/alebo na vedecké účely, ale úplne opomína ich využitie našimi verejnými inštitúciami vo verejnom záujme (§30). Tie sú spomínané iba v súvislosti so štatistickými informáciami (§31);
- oddeliť účel pracovania s dôvernými štatistickými údajmi na výskumné a na analytické účely;
- definovať technické požiadavky na inštitúcie aby boli oprávnené pracovať s dôvernými štatistickými údajmi, napr. obdobné opatrenia ako sa vyžadujú pri spracovaní osobných údajov podľa Zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov (nariadenie GDPR).

b/ využívať údaje z databázy SODB 2021 na analytické účely:

- navrhnúť právnu úpravu, aby mohli byť údaje zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov SODB 2021 využité a poskytované na analytické účely pre inštitúcie verejnej správy. Jednou z možností je novelizácia Zákona č. 223/2019 Z.z. o sčítaní obyvateľov, domov a bytov v roku 2021. Tento zákon umožňuje komplexne prepájať údaje o jednotlivcoch z rôznych administratívnych zdrojov. Obsahom takto vytvorenej databázy údajov sú aj informácie o domácnostiach. Údaje zo sčítania sú preto najpresnejšou a najkomplexnejšou databázou informácií ohľadom jednotlivcov a domácností na Slovensku, na základe ktorých je možné vypočítať disponibilný príjem domácností. Podľa informácií Štatistického úradu SR sa tieto údaje plánujú pravidelne aktualizovať (formou „postcenzus“ aktualizácií). Údaje by štandardne mohli byť poskytované vo forme anonymizovanej výberovej reprezentatívnej vzorky.

c/ dopracovať zákon o údajoch:

- cieľom navrhovaného zákona bolo podľa predkladateľa (MIRRI) všeobecné nastavenie dátového manažmentu verejnej správy vo forme horizontálneho právneho predpisu⁵⁴. Návrh zákona bol na jeseň 2022 predložený do MPK avšak proces bol zastavený. Bola by potrebná revízia a odborná diskusia ohľadom tohto návrhu.

d/ sfunkčnenie ustanovenia Zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov o možnosti spracúvať údaje potrebné na splnenie úloh nevyhnutných vo verejnom záujme alebo pri výkone verejnej moci. V súčasnosti je ustanovenie §13 písm. e) tohto zákona prakticky nefunkčné, pokiaľ spracovanie takýchto údajov nie je explicitne ukotvené v nejakom inom

⁵⁴ <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2022/186>

zákone. Je nevyhnutné nastaviť pravidlá v uvedenom zákone tak, aby nebolo potrebné novelizovať jednotlivé rezortné zákony pri každom zdieľaní administratívnych databáz.

3. Dlhodobá vízia

Jednou z možností je revízia projektu „Konsolidovaná analytická vrstva“⁵⁵, ktorý mal analytickým jednotkám umožniť prístup k údajom, ktorými štát disponuje a zabezpečiť tak ich lepšie využívanie vo verejnej správe a pri tvorbe politik. Projekt plánoval vytvoriť novú údajovú vrstvu, v ktorej mali byť zoskupené údaje z viacerých zdrojov a prepojiť ich na jednom mieste tak aby ich mohli využívať všetky analytické jednotky. Otázne je, či je potrebné vytvárať pre účel zbierania a poskytovania údajov analytickým jednotkám nový úrad.

Lepšou možnosťou je rozšíriť a posilniť kompetencie Štatistického úradu SR, ktorý by mohol byť inštitúciou zastrešujúcou poskytovanie údajov, tak ako je to aj v iných štátoch (napr. Nórsko, Švédsko).

---

⁵⁵ <https://mirri.gov.sk/aktuality/informatizacia/projekt-konsolidovanej-analytickej-vrstvy-prinesie-lepsie-vyuzitie-dat-a-tvorbu-kvalitnych-analyz-na-podporu-rozhodnuti-statu-2/>

Príloha 4: Marginalizované rómske komunity

Chudoba a sociálne vylúčenie

Vysoké riziko chudoby je výrazne prítomné najmä v jednorodičovských domácnostiach a v domácnostiach s piatimi alebo viac deťmi. 57 % zamestnaných žijúcich v marginalizovaných komunitách je ohrozených chudobou (vs. 5 % zamestnaných v celkovej populácii). **Osoby s invaliditou** sú v tejto súvislosti vystavené výraznejšiemu riziku chudoby, a to až 96 % v marginalizovaných domácnostiach (vs. 89 % v domácnostiach v celkovej populácii). 90 % ľudí z MRK a 64 % ľudí z integrovaných domácností bolo **ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením**, čo je výrazne viac v porovnaní so všeobecnou populáciou (15 %).

Zdravie

Každá štvrtá osoba v MRK uvádza, že trpí **dlohtrvajúcim ochorením alebo zdravotným problémom**, ktorý trvá viac ako 6 mesiacov. Z tohto dôvodu sa 86 % z nich za posledných 6 mesiacov cítilo **obmedzených v bežných denných činnostiach** kvôli svojmu zdravotnému stavu. Z toho 35 % uviedlo, že tieto obmedzenia sú veľmi silné. 56 % ľudí vo veku 16+ v MRK a 55 % v integrovaných domácnostiach pravidelne absolvujú **preventívne prehliadky** u všeobecného lekára. Napriek tomu zistenia ukazujú, že 26 % domácností v MRK považuje **zdravotnú starostlivosť za ťažko dostupnú** a s rôznymi stupňami ťažkostí (5 % veľké a 21 % mierne). Okrem **fyzickej dostupnosti služieb** hrá rolu aj **dostupnosť finančná** a obavy, ktoré vychádzajú zo **zlých predchádzajúcich skúseností** so systémom zdravotnej starostlivosti. Zisťovanie ukázalo (na škále od 0 – absolútne nespokojný, po 10 úplne spokojný), že pracujúci (7,2) a študenti (7,4) z MRK vyjadrujú vyššiu **mieru životnej spokojnosti**, zatiaľ čo nezamestnaní (5,9) a ekonomicky neaktívni (6,1) dosahujú nižšie hodnoty.

Vzdelávanie

Problematické oblasti v oblasti vzdelávania sú: **prístup k ranej starostlivosti** (podiel detí z MRK navštevujúcich jasle v 2020 1,6 %, problém je suplovaný mimovládnyimi organizáciami), **nízka miera absolvovania MŠ** (pri deťoch vo veku 3 – 4 rokov navštevovalo MŠ len 24 %, vo veku 3 – 6 len 32 %), **školská segregácia** (70 % detí z MRK vo veku 6 – 15 má v triede spolužiakov len (47 %), alebo väčšinu (23 %) Rómov, pričom 67 % detí z MRK je na školách s výlučne (32 %), alebo väčšinou (35 %) rómskych žiakov), **zaradovanie rómskych detí do špeciálneho školstva** (17 % žiakov z MRK vo veku 6 – 15 v špeciálnej škole/triede), **opakovanie ročníkov** (28 % žiakov z MRK opakovalo ročník v ZŠ/ŠZŠ raz, 11 % viackrát – len 31 % z nich pokračuje v štúdiu na SŠ) a **predčasné ukončovanie školskej dochádzky**. Celkovo je podiel dospelých ľudí z MRK, ktorí ukončili vzdelávanie predčasne 83 %. 18 % žiakov z MRK, ktorí pokračujú v štúdiu na SŠ končí na

odboroch bez možnosti získania výučného listu (**F odbory**). 67 % ľudí z MRK vo veku 16 – 24 rokov neštuduje a nie sú zamestnaní (**NEET**).

Zamestnanosť

Miera zamestnanosti MRK má stúpajúcu tendenciu, avšak oproti celkovej populácii výrazne zaostáva. **Pracovné odvetia**, v ktorých sú ľudia z MRK zamestnaní sú naviazané na zmeny hospodárskeho cyklu. V roku 2020 označilo 23 % populácie MRK v produktívnom veku svoje súčasné ekonomické postavenie ako zamestnanec (či už na plný alebo kratší pracovný čas) alebo podnikateľ, resp. SZČO. **Nižšia miera zamestnanosti MRK** oproti celkovej populácii je viditeľná aj pri výškach príjmov. **Priemerný mesačný čistý príjem** domácností z MRK v roku 2020 bol 617 eur – 2,3 krát nižší ako v celkovej populácii (1406 eur). **Rodové rozdiely** pri zamestnanosti sú taktiež veľmi evidentné, nakoľko väčšina rómskych žien sa venuje starostlivosti o deti a domácnosť. Zamestnanosť ľudí z MRK je tak výrazne nižšia ako zamestnanosť ľudí z celkovej populácie s rovnakým vzdelaním. Kým spomedzi osôb z MRK v produktívnom veku s **nízkym vzdelaním** bol podiel zamestnaných 19 %, v celkovej populácii bola zamestnanosť v rovnakej vekovo vzdelanostnej skupine presne dvojnásobná (38 %). Pri osobách so strednou úrovňou vzdelania je podiel zamestnaných v MRK 42 % a v celkovej populácii 77 %.

Bývanie

V oblasti bývania sú rozdiely medzi bežnou populáciou a domácnosťami z MRK najviditeľnejšie. Najrozšírenejší **typ obydľia v MRK** je murovaný dom (62 % domácností), následne byty v bytových domoch (23 % dom.) a neštandardné typy obydľia (chatrče, drevenice, unimobunky a iné, na bývanie neurčené obydľia) (15 % dom.). V rámci celkovej populácie býva v domoch 48 % domácností a 52 % žije v bytoch. Nevysporiadanosť pozemkov a bývania je dlhodobý problém. **Právne vysporiadaný vzťah k bývaniu** (kúpna zmluva, zápis v katastri alebo nájomná zmluva) má len 54 % domácností z MRK. V porovnaní s celkovou populáciou je podiel vlastníkov nehnuteľností v MRK trojnásobne nižší (92 % vs. 31 % domácností). Podiel **domácností bývajúcich v prenájme** je takmer trojnásobne vyšší v MRK (19 % vs. 7 % domácností). 60 % nájomníkov z MRK býva v tzv. **sociálnych bytoch**, kde platia nižší ako trhovú nájom (vs. 10 % v celkovej populácii). 88 % ľudí z MRK žije v domácnostiach, ktoré sú podľa definície Eurostatu považované za **preľudnené** (vs. 30 % v celkovej populácii). 28 % ľudí z MRK žije v domácnostiach, kde absentuje **pripojenie na zdroj pitnej vody** a využíva externé zdroje (verejná studňa, výtajník, potok alebo voda od príbuzných/známych). 35 % osôb z MRK žije v domácnostiach, ktoré vo vnútri obydľia nemajú **sprchovací kút/vaňu ani splachovací záchod** (zároveň v lokalite, kde bývajú, nie je v prípade 89 % z týchto ľudí stredisko osobnej hygieny). 50 % ľudí z MRK žije v domácnostiach s pripojením na **verejnú kanalizáciu**, 12 % využíva žumpu, 2 % septik a 36 % nemá vo svojom obydľí pripojenie na žiaden systém odvodu odpadových vôd.

(Medzi rokmi 2014 – 2018 bolo zdokumentovaných 4 693 prípadov ochorení spojených s nedostatočným prístupom k čistej vode alebo kanalizácii.) V MRK žije 6 % ľudí v domácnostiach, v ktorých chýba **pripojenie k elektrine**. 15 % ľudí má v domácnosti nevyhovujúcu/poruchovú elektroinštaláciu. V domácnostiach **nadmerne zaťažených výdavkami na bývanie** 14 % osôb z MRK (3 % v celkovej populácii). V MRK predstavujú náklady na bývanie v priemere 22 % disponibilného príjmu domácností (vs. 18 % v celkovej populácii).

Diskriminácia

21% Rómov starších ako 16 rokov zažilo za skúmaný rok **diskrimináciu pri práci, bývaní, zdravotníctve, školstve, alebo pri kontakte s úradmi**. Len 3 % z nich však podajú sťažnosť, ani diskrimináciu **nenahlásia**. Príčinami sú nedôvera v inštitúcie, zľahčovanie udalosti, hanba a neznalosť procesu podávania žaloby. 17 % Rómov a 11 % Rómok zažilo za skúmaný rok **verbálny útok** z dôvodu ich rómskeho pôvodu, 2 % sa v tomto čase stali z rovnakých dôvodov obeťami **fyzického napadnutia**. Len 6 % z nich nahlásilo túto skutočnosť relevantnej inštitúcii. **Pri školopovinných deťoch** boli za skúmané obdobie čísla nasledovné: 13 % zažilo slovné útoky pre rómsky pôvod, 5 % fyzické napadnutie a 2 % vylúčovanie z hier a kolektívu. **Slovenskému právnemu systému dôveruje** len 18 % Rómov. Všetky údaje v tejto časti sú za vzorku obyvateľov z MRK a integrovane bývajúcich Rómov.

Príloha 5: Časti sociálneho a daňového systému naviazané na životné minimum

Predmet	Zákon	Platná suma k 1.8.2023	Naviazanie na ŽM (legislatíva)	Poznámka
Rodičovský príspevok	571/2009	345.20 € / 473.30 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa	627/2005		násobky ŽM	
Jednorazový príspevok dieťaťu pri zániku náhradnej starostlivosti		1 230,50 €	10.2-násobok ŽM	
Opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti vo veku do 10r.		241,30 €	2-násobok ŽM	
Opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti vo veku 11-15 r.		277,50 €	2.3-násobok ŽM	
Opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti vo veku 16+ r.		301,60 €	2,5-násobok ŽM	
Opakovaný príspevok náhradnému rodičovi		235,50 €	1.95-násobok ŽM	
Zvýšenie opakovaného príspevku náhradnému rodičovi, 2 súrodenci		117,70 €	0.975-násobok ŽM	
Zvýšenie opakovaného príspevku náhradnému rodičovi, 3 súrodenci		235,30 €	1.95-násobok ŽM	
Zvýšenie opakovaného príspevku náhradnému rodičovi, 4 súrodenci		352,90 €	2.925-násobok ŽM	
Zvýšenie opakovaného príspevku náhradnému rodičovi, 5 súrodencov		470,50 €	3.9-násobok ŽM	
Zvýšenie opakovaného príspevku náhradnému rodičovi, 6 súrodencov		588,10 €	4.875-násobok ŽM	
Zvýšenie opakovaného príspevku náhradnému rodičovi, 7+ súrodencov		705,70 €	5.85-násobok ŽM	
Osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi		289,60 €	2.4-násobok ŽM	
Pomoc v hmotnej núdzi	417/2013		automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Dávka – Jednotlivec		74 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Dávka - Jednotlivec s 1-4 deťmi		140,70 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Dávka - Jednotlivec s 5+ deťmi		205,50 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Dávka - Dvojica bez detí		128,60 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Dávka - Dvojica s 1-4 deťmi		192,40 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	
Dávka - Dvojica s 5+ deťmi		259,40 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM	

Aktivačný príspevok		75,70 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Ochranný príspevok		75,70 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Príspevok na nezaopatrené dieťa		20,70 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Príspevok na bývanie pre 1 osobu		83 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Príspevok na bývanie pre 2 osoby		140,90 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Príspevok na bývanie pre 3 osoby		178,80 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Príspevok na bývanie pre 4 osoby		216,70 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Príspevok na bývanie pre 5 a viac ľudí		254,50 €	automatická valorizácia k 1.1. o rast ŽM
Vylúčenie príjmu študenta z posudzovaného príjmu, ak neprevyšuje hranicu	§ 4 ods. 3 pism h		hranica: 3-násobok ŽM
Vylúčenie príjmu z posudzovaného príjmu: finančná podpora z nadácií	§ 4 ods. 3 pism j		hranica: 12-násobok ŽM
Určenie majetku: hodnota vlastneného auta nemôže byť vyššia ako hranica	§ 5 ods. 2		hranica: 35-násobok ŽM
Jednorazová dávka	§ 17 ods. 2		max 3-násobok ŽM
Sociálnoprávna ochrana detí a o sociálna kuratela	305/2005		násobky ŽM
Finančné prostriedky na úhradu výdavkov na dieťa	§ 52		max 3-násobok ŽM pre nezaopatrené dieťa
Úhrada za vykonávanie opatrení pobytovou formou	§ 61 ods. 4		jedna tridsatina 10 % sumy ŽM denne
Príspevky na zabezpečenie účelu pobytového opatrenia súdu a príspevky pre mladého dospelého – vreckové	§ 66 ods. 2		max 50% sumy ŽM pre nezaopatrené dieťa
Príspevky na zabezpečenie účelu pobytového opatrenia súdu a príspevky pre mladého dospelého - výročie, vecné dary	§ 67		min 25% sumy ŽM pre nezaopatrené dieťa
Príspevky na zabezpečenie účelu pobytového opatrenia súdu a príspevky pre mladého dospelého – osamostatnenie	§ 68		max. 15-násobok ŽM pre nezaopatrené dieťa
Resocializačný príspevok	§ 70	107,55 €	max. 40% sumy ŽM
Náhradné výživné	201/2008		násobky ŽM
podmienka nároku na NV: úhrn sirotských dôchodkov je nižší ako hranica	§ 2 ods. 1 pism a, bod 4	85,94 €	0.7-násobok ŽM pre nezaopatrené dieťa
Náhradné výživné pre sirotu	§ 4	85,94 €	max. 0.7-násobok ŽM pre nezaopatrené dieťa

Kompensácie ŽZP	447/2008		násobky ŽM	
PP na prepravu	§ 36	137,19 €	max: 51.02% sumy ŽM	
PP na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie - typ 1	§ 38 ods. 4 pism a	49,94 €	18.56% sumy ŽM	
PP na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie - typ 2	§ 38 ods. 4 pism b	24,96 €	9.28% sumy ŽM	
PP na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie - typ 3	§ 38 ods. 4 pism c	14,98 €	5.57% sumy ŽM	
PP na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich s hygienou alebo s opotrebovaním šatstva	§ 38 ods. 8	24,96 €	9.28% sumy ŽM	
PP a kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla	§ 38 ods. 10	44,91 €	16.70% sumy ŽM	
PP na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich so starostlivosťou o psa so špeciálnym výcvikom	§ 38 ods. 15	59,88 €	22.27% sumy ŽM	
Max. hranica príjmu na poskytnutie PP na kompenzáciu	§ 38 ods. 18		3-násobok ŽM	
Vylúčenie príjmu do posudzovaných príjmov - peňažné dary nižšie ako hranica	§ 18 ods. 3 pism p		hranica: 12-násobok ŽM	
Vylúčenie príjmu do posudzovaných príjmov - osoba bez zisteného príjmu je posudzovaný príjem daný ako:	§ 18 ods. 6		1-násobok ŽM	
Určenie majetku: hodnota nepeňažných darov max. hranica	§ 18 ods. 19 pism e		hranica: 12-násobok ŽM	
PP na opatrovanie	§ 40	569 € / 756.80 €	-	valorizácia aktuálne podľa rozhodnutia vlády - prax posledných rokov je valorizácia podľa rastu čistej minimálnej mzdy. Zmena ŽM sa môže cez zmenu NČZD premietnuť do rastu čistej mzdy a teda do valorizácie príspevku (pri nezmenenej praxi).
Max. hranica príjmu na plné poskytnutie PP na opatrovanie – dospelý	§ 40 ods. 10		hranica: 2-násobok ŽM	
Max. hranica príjmu na plné poskytnutie PP na opatrovanie - nezaopatrené dieťa	§ 40 ods. 10		hranica: 3-násobok ŽM	

Max. hranica príjmu na plné poskytnutie PP na opatrovanie – opatrovateľ	§ 40 ods. 13		hranica: 2-násobok ŽM
Sumy na určenie výšky PP	Prílohy k zákonu č: 10, 11, 12, 12a, 13, 14		násobky ŽM
Zákon o dani z príjmu	595/2003		násobky ŽM
Hranica ZD pre uplatnenie NČZD	§ 11 ods. 2	21 754,18 €	92.8-násobok ŽM
NČZD pod uvedenou hranicou	§ 11 ods. 2	4 922,82 €	21-násobok ŽM
NČZD nad uvedenou hranicou	§ 11 ods. 2		44.2-násobok ŽM minus jedna štvrtina ZD
Hranica ZD pre uplatnenie NČZD na manželku	§ 11 ods. 3	41 445,46 €	176.8-násobok ŽM
NČZD na manželku pod uvedenou hranicou	§ 11 ods. 3	4 500,86 €	19.2-násobok ŽM
NČZD na manželku nad uvedenou hranicou	§ 11 ods. 3		63.4-násobok ŽM minus jedna štvrtina ZD
Hranica základu dane medzi 1. a 2. sadzbou	§ 15	41 445,46 €	176.8-násobok ŽM
Dôchodky			násobky ŽM
Minimálny dôchodok	461/2003	365.70 € pri 30 rokoch kvalif. ODP. Od 1.10.2023 cca 389.9 eur. Pri vyššom KODP sú sumy vyššie.	136% sumy ŽM Od 1.10.2023 145% sumy ŽM. za každý ďalší rok KODP nad 30 rokov sa suma zvýši o daný násobok ŽM, ktorý rastie za každých 10 dosiahnutých KODP nad 30 rokov. Od 1.7.2023 do 30.9.2023 sú tieto dodatočné násobky dané zákonom 71/2023 Z.z. Od 1.10.2023 vstúpi do účinnosti čpt 1641 kt. tieto násobky zvýši.
Predčasný dôchodok - podmienka nároku I. pilier	461/2003		1.6-násobok ŽM pre 1 FO (Aby vznikol nárok na PSD nesporiteľa z I. piliera jeho suma musí byť najmenej vo výške 1,6-násobku ŽM.)
Predčasný dôchodok - podmienka nároku II. Pilier	43/2004		1.6-násobok ŽM pre 1 FO (Aby mohol byť vyplácaný predčasný starobný dôchodok z II. piliera musí suma PSD z I. a II. piliera byť aspoň 1,6 násobok ŽM.)
13. dôchodok - hranica úhrnu dôchodkov	296/2020	$13D = \max \{300 - 0,36 * (D - \text{ŽM}); 50\}$	hranica: 1-násobok ŽM

suma v rozmedzí
50-300 €.

Minimálny zostatok z príjmu po zaplatení úhrady za poskytovanie sociálnej služby	448/2008 § 72a, § 73	Po zaplatení úhrady za poskytovanie sociálnej služby musí prijímateľovi starostlivosti zostať minimálny príjem - definovaný ako násobok ŽM. Násobok závisí na druhu a forme služby.	analogické podmienky platia pre spoluposudzované osoby na príjem a tiež príjem osôb na ktoré prešla povinnosť platiť úhradu za službu.
Sociálne zabezpečenie policajtov a vojakov	328/2002	násobky ŽM	
Náhrada za stratu na služobnom plate	§ 21 ods. 3	max 1.5-násobok ŽM	
Náhrada nákladov poskytnutých na zriadenie pomníka alebo náhrobnej tabule	§ 25 ods. 4	max 10-násobok ŽM	
Dotácie v pôsobnosti MPSVaR	544/2010	násobky ŽM	
Dotácia na podporu výchovy k plneniu školských povinností dieťaťa	§ 4 ods. 1	hranica príjmu: max 1-násobok ŽM	
Dotáciu na podporu výchovy k stravovacím návykom dieťaťa	§ 4 ods. 3	hranica príjmu: max 1-násobok ŽM	
Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch	112/2018	násobky ŽM	
Znevýhodnená osoba – definícia	§ 2 ods. 5	hranica príjmu: max 1-násobok ŽM	
Zraniteľná osoba – definícia	§ 2 ods. 6	hranica príjmu: max 3-násobok ŽM	
Oprávnená osoba pre soc. bývanie - definícia	§ 13 ods. 3	hranica príjmu: max 5-násobok ŽM	
Zákon o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi	327/2005	násobky ŽM	

Prídavky nedávno ešte naviazané na ŽM

Prídavok na dieťa	600/2003	60 €	-	aktuálne bez automatickej valorizácie, ale do 2022 bol prídavok valorizovaný o rast ŽM
Príplatok k prídavku na dieťa	600/2003	30 €	-	aktuálne bez automatickej valorizácie, ale do 2022 bol prídavok valorizovaný o rast ŽM
Jednorazové zvýšenie prídavku na dieťa	600/2003	110 €	-	aktuálne bez automatickej valorizácie, ale do 2022 bol prídavok valorizovaný o rast ŽM
Daňový bonus na dieťa	595/2003	50 €/140 €	-	aktuálne bez automatickej valorizácie, ale do 2022 bol bonus valorizovaný o rast ŽM

Príloha 6: Sociálna situácia slovenských domácností

Tab. 6.1: Čisté príjmy domácností podľa krajov a príjmových decilov

2023										
v mil. eur										
	1. decil	2. decil	3. decil	4. decil	5. decil	6. decil	7. decil	8. decil	9. decil	10. decil
BA	68	195	411	270	266	327	637	371	1 109	3 521
TT	195	190	380	218	205	244	464	1 015	1 029	1 130
TN	236	144	251	299	335	501	429	713	671	1 357
NR	220	353	330	463	498	506	247	729	666	1 766
ZA	180	343	248	337	362	581	597	702	833	1 587
BB	336	322	220	331	388	382	620	495	857	1 114
PO	440	457	561	622	246	378	540	694	709	905
KE	309	365	408	446	447	360	721	671	482	1 786

Príjmy domácností spolu: 45 339 mil. eur

2023											
v %											
	1. decil	2. decil	3. decil	4. decil	5. decil	6. decil	7. decil	8. decil	9. decil	10. decil	spolu
BA	0,15%	0,43%	0,91%	0,59%	0,59%	0,72%	1,40%	0,82%	2,45%	7,77%	15,82%
TT	0,43%	0,42%	0,84%	0,48%	0,45%	0,54%	1,02%	2,24%	2,27%	2,49%	11,18%
TN	0,52%	0,32%	0,55%	0,66%	0,74%	1,10%	0,95%	1,57%	1,48%	2,99%	10,89%
NR	0,48%	0,78%	0,73%	1,02%	1,10%	1,12%	0,54%	1,61%	1,47%	3,90%	12,74%
ZA	0,40%	0,76%	0,55%	0,74%	0,80%	1,28%	1,32%	1,55%	1,84%	3,50%	12,73%
BB	0,74%	0,71%	0,48%	0,73%	0,86%	0,84%	1,37%	1,09%	1,89%	2,46%	11,17%
PO	0,97%	1,01%	1,24%	1,37%	0,54%	0,83%	1,19%	1,53%	1,56%	2,00%	12,24%
KE	0,68%	0,80%	0,90%	0,98%	0,99%	0,79%	1,59%	1,48%	1,06%	3,94%	13,22%
SK	4,37%	5,23%	6,20%	6,59%	6,06%	7,23%	9,38%	11,89%	14,02%	29,04%	100,00%

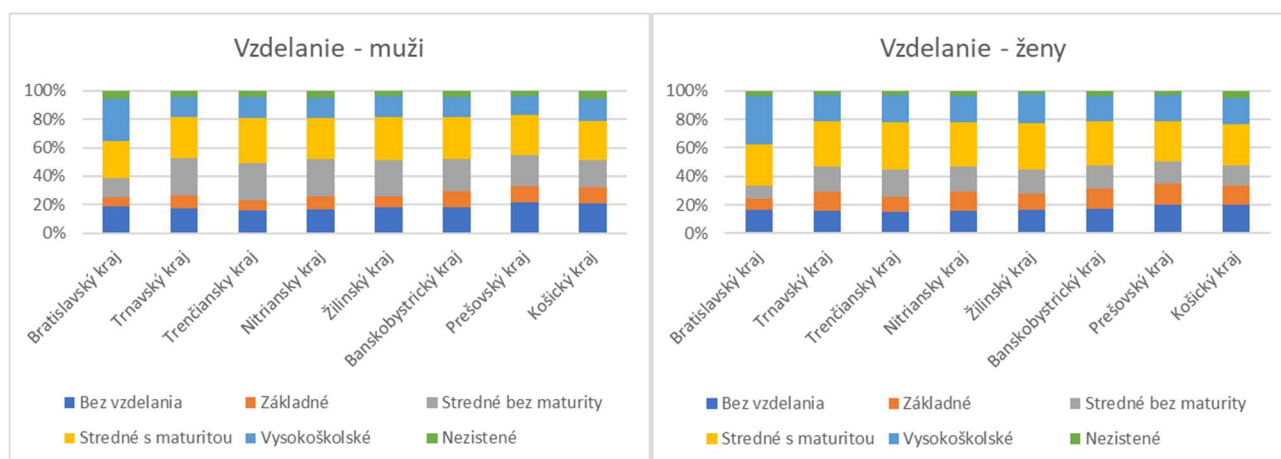
Zdroj: SILC, prepočty KRRZ.

celkové čisté príjmy domácností, delenie do decilov podľa ekvivalentných príjmov.

Domácnosti v najvyššom 10. decile majú dvojnásobný príjem oproti 9. decilu. Najvyššie príjmy sú koncentrované v Bratislavskom kraji. Kým napr. v 2. až 9. decile nie sú medzi kraji výrazné rozdiely, v najvyššom 10. decile Bratislavský kraj dvojnásobne prevyšuje Košický – a najnižší prvý decil v Bratislave výrazne absentuje.

Celkovo nižší podiel príjmov v Trnavskom kraji zodpovedá aj nižšiemu počtu obyvateľov kraja. Okrem vyšších príjmov v Bratislavskom kraji inak nie sú rozdiely medzi kraji veľké – regionálne rozdiely v mzdách sú z veľkej časti zmiernené daňovým systémom a dôchodkami.

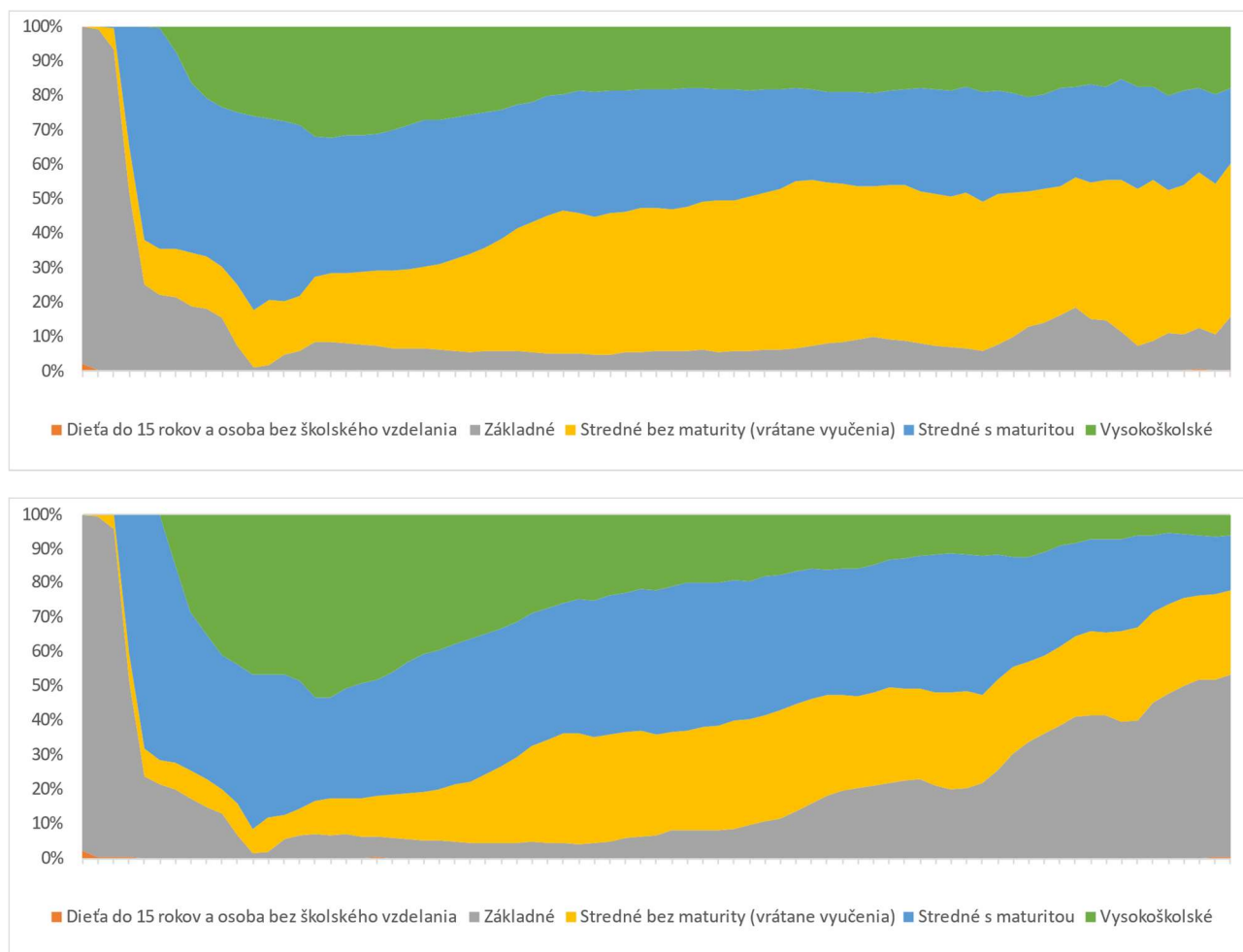
Obr. 6.1: Štruktúra vzdelania podľa krajov

Zdroj: SODB 2021, ŠU SR.

Štruktúra vzdelania je vo všetkých krajoch podobná, s výnimkou Bratislavy, kde je výrazne vyšší podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva a nižší podiel ľudí bez maturity.

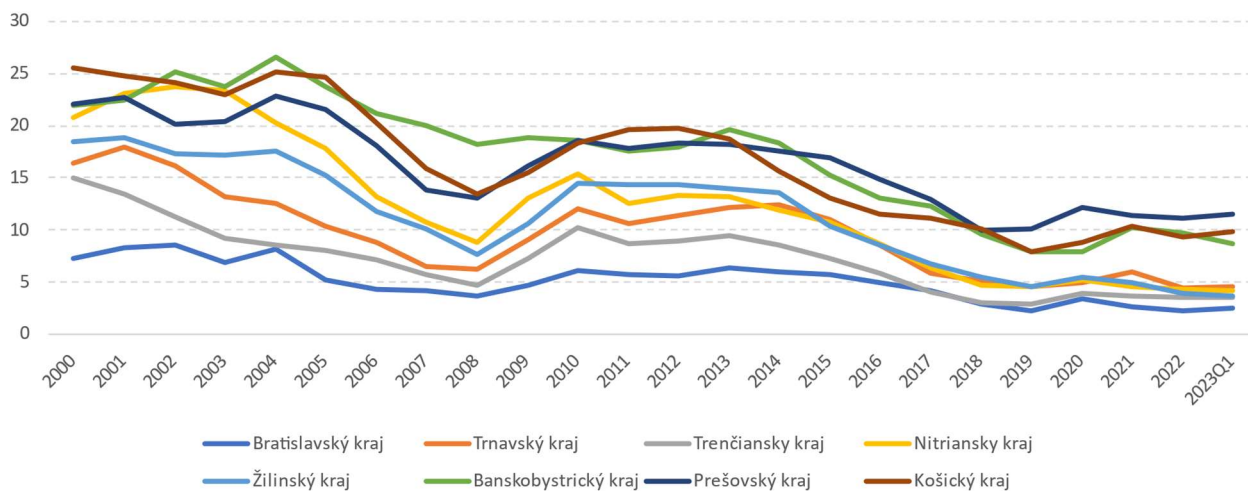
Obr. 6.2: Štruktúra vzdelania podľa veku – muži a ženy

Zdroj: ŠÚ SR. Stav k 31. 12. 2020

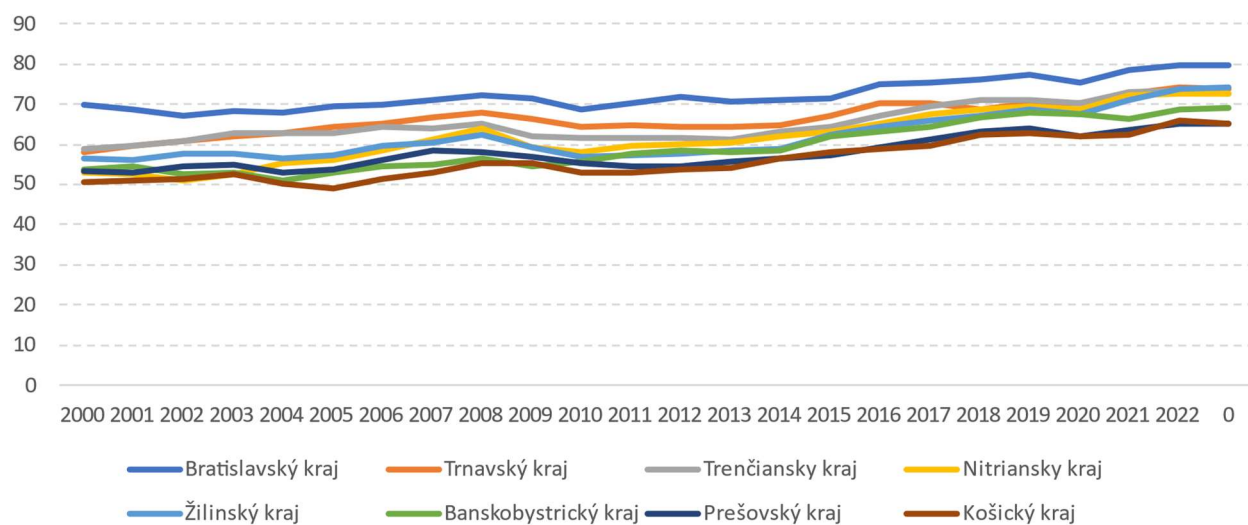
Veľmi pozoruhodný je zásadný zlom vo vzdelaní žien. Kým medzi ženami nad 60 rokov prevažuje základné vzdelanie alebo stredné školy bez maturity (čo čiastočne vysvetľuje nižšie dôchodky žien), medzi tridsiatnikmi má až 50 % žien vysokoškolské vzdelanie a mladé ženy sú v priemere lepšie vzdelané než mladí muži.

Obr. 6.3: Miera nezamestnanosti (%)

Zdroj: ŠÚ SR.

Obr. 6.4: Miera zamestnanosti (%)

Zdroj: ŠÚ SR.

Tab. 6.2: Miera rizika chudoby

Typ domácnosti	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Celá SR	13,3	11,6	10,5	10,9	11,0	12,0	13,0	13,2	12,8	12,6	12,3	12,7	12,4	12,2	11,9	11,4	12,3	13,7
Domácnosti bez detí	8,1	7,9	6,5	7,5	7,7	8,1	7,9	9,0	7,5	8,6	7,9	7,2	7,6	7,3	7,9	8,0	9,2	7,7
Domácnosti s deťmi	16,6	14,1	13,5	13,2	13,4	15,0	16,8	16,5	16,3	16,0	15,7	17,2	16,2	16,1	15,2	14,4	14,6	18,4
1 členná domácnosť muži	18,0	19,6	15,3	19,0	19,6	22,2	23,7	23,5	19,6	20,6	20,7	21,9	25,1	20,6	22,9	26,1	24,8	23,4
1 členná domácnosť ženy	15,8	15,7	17,9	22,5	24,5	17,9	16,8	17,5	14,0	13,3	12,0	12,2	14,5	15,4	20,2	22,6	25,0	26,3
1 členná domácnosť do 65	22,8	19,1	18,2	21,5	20,0	23,4	25,1	24,1	21,3	20,4	21,2	22,7	25,8	23,0	22,4	18,9	20,8	21,1
1 členná domácnosť 65+	11,9	14,8	16,4	21,9	26,2	15,2	12,4	14,7	10,0	11,1	9,4	9,0	11,9	12,4	20,1	27,6	28,5	26,0
2 dospelí bez detí (obaja < 65)	10,4	8,5	3,7	4,6	4,2	7,8	7,4	9,1	8,8	9,9	9,0	8,1	7,2	9,5	7,2	8,6	8,4	8,9
2 dospelí bez detí (najmenej jeden < 65)	3,9	4,1	3,9	3,6	3,5	4,6	3,2	4,6	3,8	4,9	4,5	2,5	4,0	3,6	5,2	5,3	6,7	5,5
Iné domácnosti bez detí	4,6	4,7	3,7	3,5	3,9	4,8	5,1	6,0	4,9	6,4	5,8	5,3	5,1	4,4	5,2	4,9	6,3	5,4
Neúplné rodiny (najmenej 1 dieťa)	31,8	29,4	25,9	20,9	23,0	25,0	26,4	27,5	30,1	30,6	29,9	33,6	37,3	36,7	32,1	33,9	33,6	45,9
2 dospelí 1 závislé dieťa	12,9	8,0	5,9	9,6	10,5	12,0	13,2	12,4	10,0	13,2	9,2	10,5	9,8	11,4	10,3	11,0	11,4	14,8
2 dospelí 2 závislé deti	16,7	13,6	12,3	10,0	9,9	11,0	13,1	14,3	13,2	11,4	14,7	14,8	14,7	14,5	10,2	10,3	10,6	10,2
2 dospelí 3+ závislých detí	24,2	23,9	25,7	33,3	27,9	29,8	32,6	35,1	29,9	28,4	32,9	34,8	35,4	36,7	37,8	37,1	36,3	40,1
Iné domácnosti so závislými deťmi	13,1	12,1	12,6	10,5	12,2	14,0	15,5	13,3	14,9	14,9	13,9	15,7	13,6	13,3	14,7	13,1	12,2	16,1

Zdroj: SILC 2005-2022, ŠÚ SR

Pozn.: Výsledky z roku 2022 nie sú priamo porovnateľné s predošlými rokmi. SILC 2022 je už kalibrovaný podľa Sčítania obyvateľstva 2021 preto by mal byť presnejší než údaje z predošlých rokov, ktoré sa opierali o sčítanie z roku 2011. Inak povedané, zmeny medzi rokmi 2021 a 2022 môžu byť dôsledkom metodického spresnenia, nie zmenou v trende rizika chudoby.

Indikátor **miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia** (AROEPE) je definovaný ako počet ľudí, ktorí sú ohrození rizikom chudoby a/alebo sú závažne materiálne a sociálne deprivovaní a/alebo žijú v domácnosti s veľmi nízkou pracovnou intenzitou.

Tab. 6.3: Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
17.3	17.1	15.8	15.2	14.8	13.8	15.6	16.5

Zdroj: SILC 2015-2022, ŠÚ SR

Tab. 6.4: Miera rizika chudoby zakotvená v čase (rok 2008)

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Muži a ženy spolu	spolu	7.8	7.3	7.0	6.0	7.4	8.1	7.6	7.3	6.6	6.1	5.0	4.3	5.0	4.1
Muži a ženy spolu	0-17	12.2	12.7	12.0	11.1	13.3	13.2	13.0	13.1	11.5	10.9	8.9	7.8	7.9	8.8
Muži a ženy spolu	18-64	6.9	7.1	7.0	5.7	7.1	8.2	7.4	6.9	6.3	5.7	4.9	4.2	4.5	3.4
Muži a ženy spolu	65+	.	1.9	1.2	1.1	1.0	1.5	1.3	1.3	1.5	1.9	1.1	1.2	3.6	1.2
Muži	spolu	7.2	7.3	7.2	6.0	7.7	8.5	7.9	7.5	6.9	6.2	5.4	4.5	4.9	4.4
Muži	18-64	7.0	7.1	7.3	5.6	7.1	8.4	7.9	6.9	6.6	5.7	4.9	4.3	4.6	3.4
Muži	65+	.	0.5	0.3	0.4	0.5	1.2	1.0	1.4	1.4	1.1	0.3	1.2	2.3	0.9
Ženy	spolu	8.2	7.3	6.9	6.0	7.2	7.8	7.3	7.1	6.2	6.0	4.6	4.1	5.1	3.8
Ženy	18-64	6.9	7.0	6.8	5.8	7.2	8.0	6.9	6.9	6.0	5.8	4.8	4.0	4.6	3.5
Ženy	65+	.	2.7	1.8	1.6	1.3	1.7	1.5	1.3	1.5	2.4	1.6	1.2	4.4	1.4

Zdroj: SILC 2005-2022, ŠÚSR.

Poznámka: zisťovanie SILC sa nevykonáva v segregovaných rómskych komunitách a ním indikovaná miera rizika chudoby teda nezahŕňa obyvateľov týchto komunít. Na druhej strane, zahrnutím týchto komunít by sa znížil aj medián príjmu domácností a teda aj relatívna hranica rizika chudoby.

Tab. 6.5: Vývoj rozdielov v sociálnej situácii starších žien a mužov (2005 – 2021)

2005	2010	2015	2021
------	------	------	------

Rozdiel v miere rizika chudoby žien a mužov 65+ (po sociálnych transferoch – v percentuálnych bodoch)	7,1	6,2	3,6	5,8
Rozdiel v priemernom mesačnom starobnom sólo dôchodku žien oproti dôchodku mužov (v eurách)	47,3	85,2	92,4	97,9
Priemerný mesačný starobný sólo dôchodok žien ako % z dôchodku mužov	83,2	78,7	79,9	82,4
Rozdiel v priemernom mesačnom invalidnom dôchodku žien oproti dôchodku mužov (v eurách)	28,7	47,8	49,4	5,7
Priemerný mesačný invalidný dôchodok žien ako % z dôchodku mužov	86,0	82,7	82,9	85,5

Zdroj: vlastné prepočty.

Fakt, že riziko chudoby žien je aj po započítaní dôchodkov v porovnaní s mužmi oveľa vyššie, je dôsledkom toho, že dôchodky žien dlhodobo zaostávajú za dôchodkami mužov. To súvisí s rodovým rozdielom v odmeňovaní za prácu. Ženy na Slovensku kontinuálne zarábajú o viac ako 200 eur menej ako muži. Napríklad v roku 2005 bola ich mzda nižšia o 203 eur, ale v roku 2021 už bola nižšia o 275 eur; rozdiel sa teda zvýšil o 72 eur. Priemerná mzda v roku 2021 dosiahla 1 264 eur u žien a 1 539 eur u mužov. Ženy teda zarábali v roku 2021 v priemere o pätinu menej ako muži. Kým v roku 2005 priemerná mzda žien predstavovala iba 71,6 % mzdy mužov, do roku 2021 stúpila na 82,1 %. Rodová priepasť v mzdách žien a mužov sa teda postupne znižuje, ale stále sa dá charakterizovať ako vysoká.

Prekérna práca a miera rizika chudoby

Nižšie ukazujeme aká časť populácie Slovenska so zamestnaním sa napriek tomu ocitá v relatívnom riziku chudoby. Nezohľadňujeme iné indikátory prekérnej práce, t. j. práce s veľmi nevýhodnými podmienkami ako napr. častá práca v noci či cez víkend, alebo nútený výkon činnosti na živnosť namiesto bežného pracovného úväzku.

Kým vo všeobecnosti miera rizika chudoby zamestnaných na Slovensku je podobná priemeru EÚ, či dokonca nižšia pre ľudí zamestnaných na plný úväzok (Slovensko 5,3 % oproti priemeru EÚ 7,1 %), máme výrazne vyššiu mieru rizika chudoby v rodinách s deťmi s jediným rodičom. Aj keď je tento rodič, obvykle matka, zamestnaný, nestačí to až v 25 % prípadov na zabezpečenie rodiny s deťmi. Tu sme výrazne nad priemerom EÚ 18,8 %.

Tab. 6.6: Miera rizika chudoby zamestnaných

Zamestnaní, 18-64 rokov	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
%	6,3	6,2	5,8	5,7	6,1	6,5	6,4	6,0	4,4	5,3	6,7	7,2

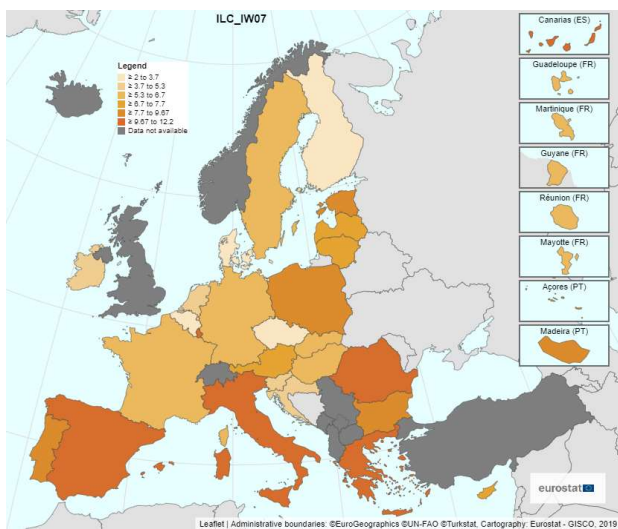
Zdroj: Eurostat.

Tab. 6.7: Miera rizika chudoby zamestnaných na plný úväzok

plný úväzok, 18-64 rokov	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
%	5,8	5,8	5,3	5,2	5,4	6,1	6,0	5,7	4,2	4,9	6,4	5,3

Zdroj: Eurostat.

Obr. 6.5: Miera rizika chudoby zamestnaných roku 2022 – porovnanie krajín EÚ

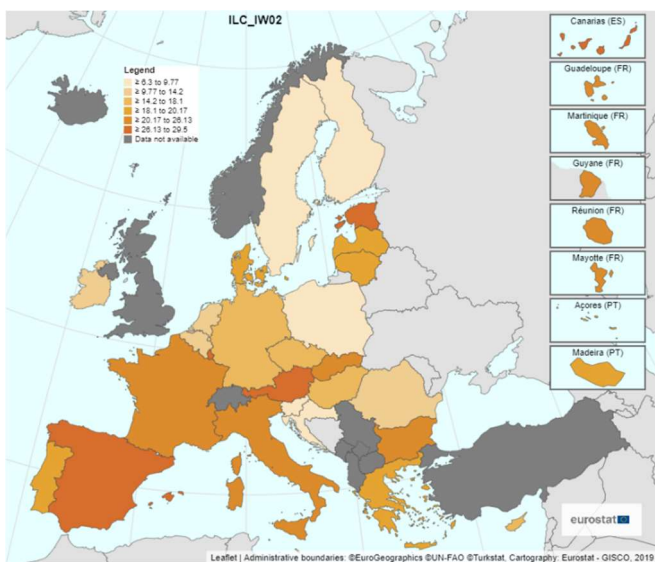
Zdroj: Eurostat.

Tab. 6.8: Miera rizika chudoby zamestnaných v rodinách s jedným rodičom a deťmi

Jeden dospelý s deťmi	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
%	15,6	13,5	16,9	16,6	16,2	15,6	26,7	22,8	20,2	28,7	23,0	25,4

Zdroj: Eurostat.

Obr. 6.6: Miera rizika chudoby zamestnaných v rodinách s jedným rodičom a deťmi v roku 2022 – porovnanie krajín EÚ

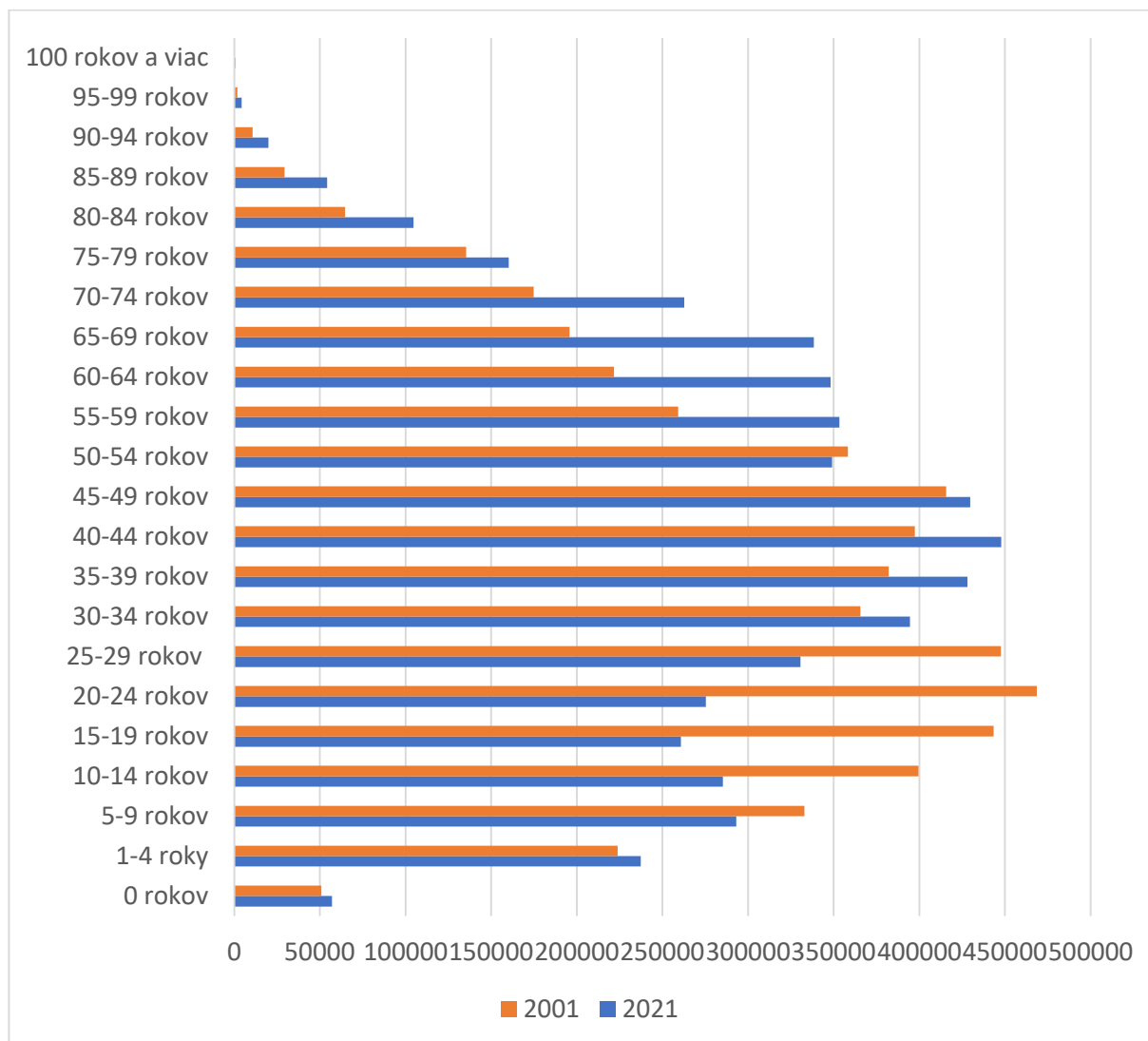

Zdroj: Eurostat.

Príloha 7: Demografia

Starnutie obyvateľstva SR je jedným z najrýchlejších v krajinách EÚ. Je zrejмый výrazný úbytok obyvateľov vo veku 15 až 39 rokov a prírastky vo vekových kohortách 40 – 49 rokov a 65 – 79 rokov. Prírastok starších vekových skupín je intenzívnejší na strane žien.

Obr. 7.1: Vývoj vekovej skladby populácie Slovenska (2001 a 2021, v absolútnych počtoch)

Zdroj: ŠÚ SR, DATAcube, Bratislava 2021. Dostupné na:

http://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_DATAcube&utm_campaign=DATAcube_portalHP.

Indexy starnutia

Počet detí do 14 rokov dosiahol v roku 2022 počet 873 452, čo predstavuje 16,1 % populácie. Počet obyvateľov v poproduktívnom veku sa zvýšil na 969 068 (17,9 %) a počet obyvateľov v produktívnom veku klesol na 3 586 272 (66,1 %). Početnosť detskej časti populácie sa síce kontinuálne zvyšuje, ale medziročný prírastok seniorov a medziročný úbytok tzv. produktívnej zložky

majú rýchlejšie tempo. Napríklad v roku 2022 pribudlo iba 656 osôb v predproduktívnom veku, ale až 24 110 osôb od 65 rokov a súčasne ubudlo 30 686 osôb od 15 do 64 rokov.

Podiely jednotlivých vekových skupín sa za rok zmenili iba málo, no z dlhodobého hľadiska je zrejmé, že starnutie populácie sa zrýchľuje. Indexy vekového zloženia, ktoré vyjadrujú vzájomné pomery uvedených troch vekových skupín, dlhodobo a nepretržite rastú a v roku 2022 dosiahli historicky najvyššie hodnoty. Index starnutia, ktorý ukazuje pomer počtu seniorov a detí, prvý raz prevýšil 110 %. Index ekonomického zaťaženia (vzájomný pomer súčtu detí a seniorov k počtu osôb v produktívnom veku) dosiahol 51,4 % a index ekonomickej závislosti starých ľudí (pomer počtu seniorov k počtu osôb v produktívnom veku) 27 %.

Tab. 7.1: Indexy vekového zloženia v rokoch 2021 a 2022

Rok	Podiel vekovej skupiny (%)			Index starnutia (%)	Index ekonomického zaťaženia osôb (%)	Index ekonomickej závislosti starých ľudí (%)
	0 - 14	15 - 64	65 +			
2021	16,1%	66,6%	17,4%	108,3%	50,3%	26,1%
2022	16,1%	66,1%	17,9%	111,0%	51,4%	27,0%

Zdroj: ŠÚ SR

Očakávaný vek dožitia a stredná dĺžka života v zdraví

Medzinárodné komparácie ukazujú, že slovenská populácia najväčšmi zaostáva za priemerom krajín Európskej únie práve v ukazovateľoch zdravia. Navyše sa tieto ukazovatele významne zhoršili v priebehu roka 2020 a 2021 vplyvom pandémie Covid-19.

Medzi najdôležitejšie ukazovatele zdravotného stavu obyvateľstva patrí očakávaná doba dožitia. Na lepšie zachytenie zdravotnej situácie sa tento ukazovateľ používa pri rôznych východiskových limitoch, napríklad pri narodení či vo veku 65 rokov. V kombinácii so zdravotnými indikátormi sledovanými spoločným európskym zisťovaním EHIS⁵⁶ sa v poslednom období začali používať tzv. „zdravé roky života“, ako aj miera „nadúmrtosti“.⁵⁷

⁵⁶ EHIS = **Európske zisťovanie o zdraví** prebieha vo všetkých členských štátoch Európskej únie podľa platnej európskej legislatívy v pravidelných intervaloch. Jeho cieľom je prostredníctvom štatistických údajov a indikátorov zdravia získať obraz o zdravotnom stave obyvateľstva, o využívaní zdravotnej starostlivosti a o faktoroch, ktoré zdravie obyvateľstva významne ovplyvňujú. Viac pozri na: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/hlth_det_esms.htm.

⁵⁷ T. j. úmrtia, ktorým sa dalo predísť.

Európska komparačná štúdia OECD a European Observatory on Health Systems and Policies o zdraví⁵⁸ za rok 2021, ktorú zverejnila Európska komisia, konštatovala, že stredná dĺžka života pri narodení⁵⁹ na Slovensku patrí medzi tie najnižšie v rámci Európskej únie. Tento ukazovateľ dosiahol v rámci EÚ priemernú hodnotu 80,6 roka, no na Slovensku iba 76,9 roka, teda takmer o 4 roky menej. Spomedzi 29 európskych krajín⁶⁰ sa Slovensko umiestnilo na siedmom meste od konca.⁶¹ Oproti Nórsku s najvyššou hodnotou strednej dĺžky života pri narodení (83,3 roka) Slovensko zaostávalo o 5,4 roka.

Ako ukazuje obr. 7.2, v očakávanom veku dožitia pri narodení zaostávajú slovenskí muži za ženami v priemere o 8 rokov. Hoci sa tento rozdiel až do roku 2019 postupne znižoval, v nasledujúcich dvoch rokoch sa „nožnice“ medzi mužmi a ženami opäť roztvorili. Stredná dĺžka života mužov i žien takmer kontinuálne rástla až do roku 2019, no v rokoch 2020 a 2021 sa tento nárast vynuloval. Stredná dĺžka života žien klesla v roku 2021 na úroveň roku 2005. Obrovský prepád zaznamenala aj stredná dĺžka života mužov, ktorá sa vrátila k hodnotám z roku 2009. Dva covidové roky priniesli bezprecedentné zhoršenie tohto zdravotného ukazovateľa.

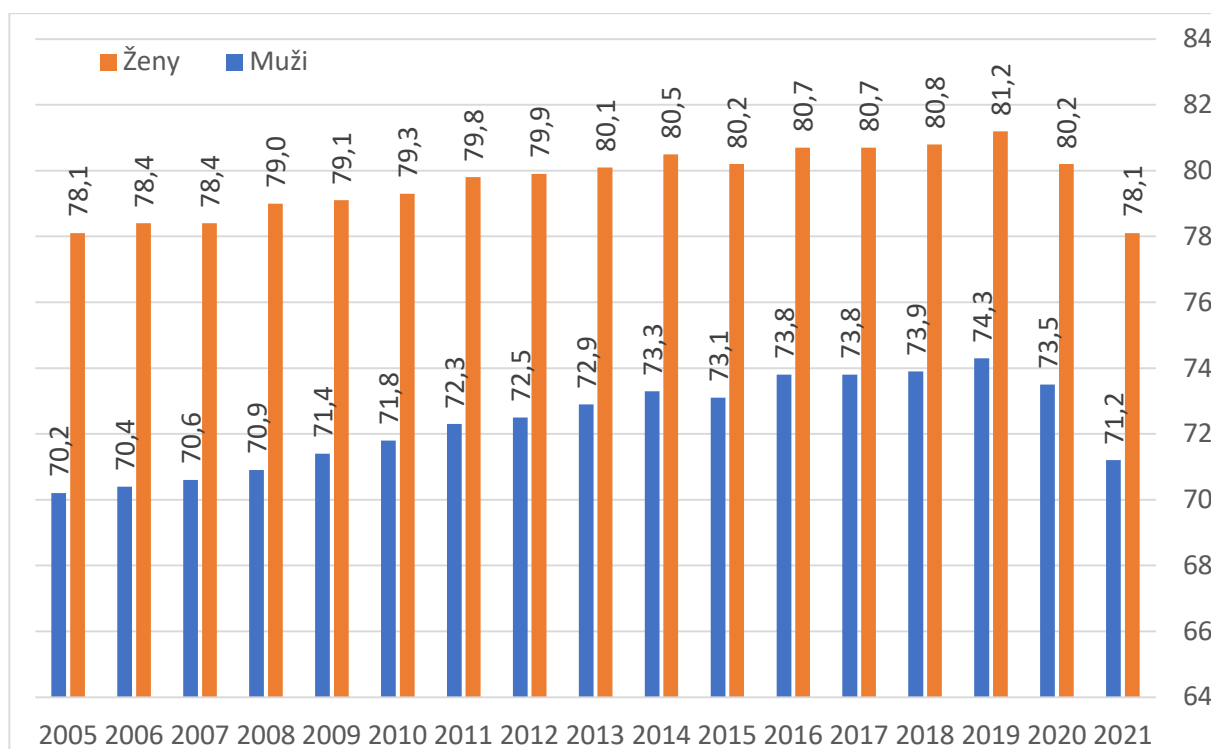
⁵⁸ *State of Health in the EU. Slovensko: Zdravotný profil krajiny 2021* (OECD, European Observatory on Health Systems and Policies, 2021). Dostupné na: https://health.ec.europa.eu/state-health-eu/country-health-profiles_en; https://health.ec.europa.eu/system/files/2022-01/2021_chp_sk_slovak.pdf.

⁵⁹ *Stredná dĺžka života* (vo veku x) alebo *nádej dožitia* (vo veku x) je priemerný počet rokov, ktorý pravdepodobne prežije osoba vo veku x za predpokladu, že sa úmrtnostné pomery nezmenia. Najčastejšie sa používa ukazovateľ *stredná dĺžka života pri narodení* (nádej dožitia pri narodení), teda stredná dĺžka života vo veku 0 (ŠÚ SR).

⁶⁰ Do analýzy bolo okrem 27 členských krajín EÚ zahrnuté aj Nórsko a Island.

⁶¹ Za Slovenskom je len Poľsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Rumunsko a Bulharsko so strednou dĺžkou života 73,6 roka. Slovinsko, Estónsko, Česko a Chorvátsko sa zaradili tiež pod európskym priemerom, ale pred Slovensko (v Česku dosahuje 78,3 roka).

Obr. 7.2: Vývoj strednej dĺžky života žien a mužov pri narodení (2005 – 2021, v rokoch)

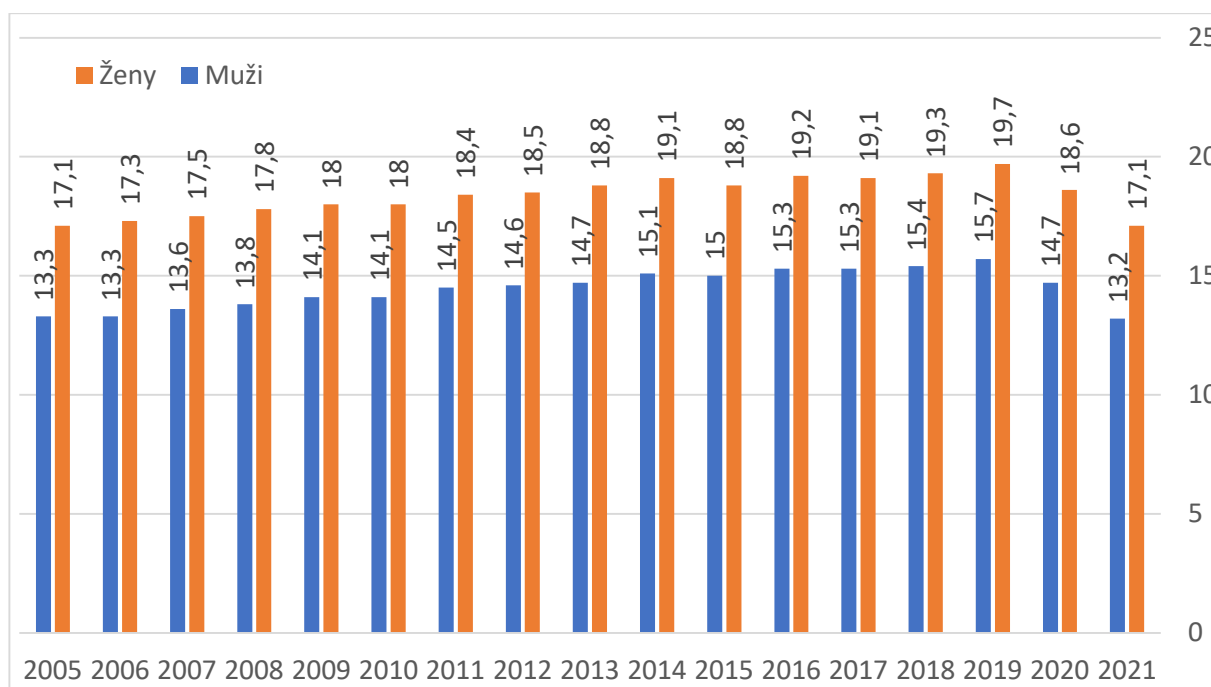

Zdroj: ŠÚ SR, DATAcube, Bratislava 2021. Dostupné na:

http://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_DATAcube&utm_campaign=DATAcube_portalHP.

Ako ukazuje obr. 7.3, rodový rozdiel pri strednej dobe dožitia žien a mužov vo veku 65 rokov je menej výrazný ako pri strednej dobe dožitia pri narodení. Od roku 2005 predstavuje približne štyri roky v neprospech mužov. U žien, ktoré dosiahli vek 65 rokov, dosahovala v roku 2021 očakávaná stredná dĺžka života 17,1 roka, kým u mužov bola iba 13,2 roka. Aj tento ukazovateľ však zaznamenal v rokoch 2020 a 2021 výrazný pokles, o viac ako 2 roky, čo bolo zrejme následkom pandémie covid-19.

Obr.7.3: Vývoj strednej dĺžky života žien a mužov vo veku 65 rokov (2005 – 2021, v rokoch)

Zdroj: ŠÚ SR, DATAcube, Bratislava 2021. Dostupné na:

http://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_DATAcube&utm_campaign=DATAcube_portalHP.

Ďalším dôležitým ukazovateľom je stredná dĺžka života v zdraví. Tzv. zdravé roky života človeka vo veku 65 rokov vyjadrujú priemerný počet zostávajúcich rokov života, ktoré prežije v dobrom zdravotnom stave, keď netrpí závažnými problémami, takže môže vykonávať bežné aktivity. Očakávaná stredná dĺžka života vo veku 65 rokov v zdraví dosiahla v roku 2019 u žien hodnotu 4,7 roka a u mužov podobnú hodnotu 4,6 roka. Na rozdiel od rozdielnej strednej doby dožitia mužov a žien vo veku 65 rokov majú teda muži a ženy v tomto veku pred sebou približne rovnako veľa zdravých rokov.

Rodinný stav žien a mužov vo veku 55+

V skupine mužov sú vo všetkých vekových kategóriách najpočetnejšou skupinou ženatí. V skupine žien do veku 74 rokov prevažujú vydaté, vo vyšších ročníkoch však čoraz výraznejšie dominujú vdovy. Kým počty slobodných mužov a žien (61-tisíc mužov a 59-tisíc žien) a počty žijúcich v manželstve (511-tisíc mužov a 450-tisíc žien) sú takmer vyrovnané, v kategórii rozvedených a ovdovených majú výraznú prevahu ženy. Rozvedených mužov vo veku 55+ bolo v roku 2021 približne 86-tisíc a rozvedených žien 118-tisíc; ovdovených mužov bolo mierne nad 57-tisíc a ovdovených žien takmer 300-tisíc.

Pohľad na percentuálne zloženie žien a mužov vo veku 55 a viac rokov podľa rodinného stavu tieto rozdiely ešte zväčšuje. Spomedzi mužov vo veku 55+ žilo v roku 2021 v manželstve 71,5 %, ale žien

iba 48,5 %. Zastúpenie ženatých mužov a vydatých žien sa však s vekom mení. V skupine žien so stúpajúcim vekom podiel vydatých kontinuálne a výrazne klesá (zo 63,8 % vo veku 55-59 rokov na 7,1 % vo veku 85+), kým u mužov je trend odlišný: vo veku 60-79 rokov podiel ženatých mužov rastie a potom začína klesať, no ešte aj vo veku nad 85 rokov predstavuje viac ako polovicu (53,4 %).

Podiel rozvedených mužov i žien vo veku 55+ je približne rovnaký (12 % spomedzi mužov a 12,7 % spomedzi žien). Podiel slobodných je o čosi vyšší v skupine mužov (8,5 % mužov a 6,4% žien), pričom v oboch skupinách s vekom klesá. Veľký nepomer je však medzi zastúpením ovdovených mužov a žien: v skupine mužov tvorili 8%, no v skupine žien až 32,4 %. V oboch skupinách sa s pribúdajúcimi rokmi života zastúpenie ovdovených výrazne zvyšuje. U mužov z 2,1% vo vekovej kohorte 55-59 rokov na 40 % vo vekovej kohorte 85+; u žien z 9 % vo vekovej kohorte 55-59 na 84,6 % vo vekovej kohorte 85+.

Zloženie žien a mužov vo veku 55 a viac rokov je teda výrazne odlišné: v skupine mužov dominujú ženatí (71,5 %), kým v skupine žien žije viac ako polovica (51,5 %) mimo manželského zväzku, najmä so statusom vdova.

Tab. 7.2: Zloženie mužov a žien vo veku 55+ podľa rodinného stavu (2021, v%)

	Muži				Ženy			
	slobodní	ženatí	rozvedení	vdovci	slobodné	vydaté	rozvedené	vdovy
55-59 rokov	13,9	66,3	17,8	2,1	8,5	63,8	18,7	9,0
60-64 rokov	10,4	71,4	14,4	3,8	7,1	61,8	15,5	15,5
65-69 rokov	7,0	75,2	11,3	6,5	6,7	55,5	13,3	24,6
70-74 rokov	4,7	76,9	8,1	10,2	5,9	46,0	10,6	37,5
75-79 rokov	3,4	75,4	5,8	15,4	4,6	32,5	8,4	54,4
80-84 rokov	2,8	69,4	4,0	23,9	3,6	18,5	6,1	71,8
85+ rokov	3,3	53,4	3,4	40,0	3,7	7,1	4,7	84,6
Spolu 55+	8,5	71,5	12,0	8,0	6,4	48,5	12,7	32,4

Poznámka: Riadkové percentá.

Zdroj: ŠÚSR, DATAcube, Bratislava 2021. Dostupné na:

http://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_DATAcube&utm_campaign=DATAcube_portalHP.

Štruktúra domácností na Slovensku

V roku 2021 sa na Slovensku uskutočnilo ďalšie Sčítanie obyvateľov, domov a bytov. Je to jediné vyčerpávajúce zisťovanie – sčítavajú sa všetci obyvatelia Slovenska k danému dátumu – ktoré poskytuje súhrnné a celkové informácie o obyvateľoch Slovenska a ich štruktúre podľa základných demografických znakov ako vzdelanie, náboženské vyznanie, národnosť a podobne. Zároveň je to jediné zisťovanie, ktoré ukazuje štruktúru domácností podľa typu a veľkosti. Nakoľko ide o náročný evidenčný prieskum, sčítanie sa realizuje raz za desať rokov, preto sa mu niekedy dáva zástupný názov

„cenzus“. Cenzy sa uskutočňovali už v stredoveku, odvtedy menili viackrát svoju podobu a v roku 2011 sa ustálili v rámci krajín EU na zjednotenom dátume a podobe jeho realizácie.⁶² Rozhodujúcim okamihom sčítania bola polnoc z 31. decembra 2020 na 1. januára 2021.⁶³ Podľa výsledkov sčítania sa následne desať rokov nastavujú kritériá pre výberové reprezentatívne zisťovania, zároveň slúžia ako podklad pre dotácie obciam a cirkvám.⁶⁴

Výsledky sčítania umožňujú tiež ukázať po desiatich rokoch, ako sa zmenila štruktúra domácností na Slovensku.⁶⁵ K 1. januáru 2021 Štatistický úrad SR zaznamenal 2 376 103 cenzových domácností⁶⁶. V porovnaní so stavom pred desiatimi rokmi je to o 311 468 domácností viac, čo predstavuje nárast o 13,1 %. Zmenil sa aj priemerný počet členov cenzovej domácnosti: kým v roku 2011 to bolo 2,6 člena, k roku 2021 bol zaznamenaný pokles na 2,2 člena. Počet cenzových domácností v priebehu desaťročia narástol, ich veľkosť sa ale zmenšila.

Údaje tiež ukázali, že popri náraste počtu domácností a ich zmenšení sa posunula aj ich štruktúra. Najväčšia zmena sa ukázala pri počtoch domácností jednotlivcov. V priebehu desaťročia ich pribudlo 227 757; ich počet vzrástol zo 607 857 v roku 2011 na 835 614 v roku 2021. Úplné rodiny, ktoré tvorí pár s deťmi alebo bez detí, sa zmenili iba málo – ubudlo z nich necelý tisíc (- 979). Kým v roku 2011 sa napočítalo 1 079 858 úplných rodín, o desaťročie neskôr to bolo 1 078 879, v percentuálnom vyjadrení išlo o pokles o necelých 7 percentuálnych bodov (- 6,89 p. b.). Neúplné rodiny, ktoré predstavujú osamelého rodiča so závislými alebo dospelými deťmi, od roku 2011 početne narástli: z 331 524 na 357 199, čo je nárast o 1,07 p. b., pri porovnaní cez jedno desaťročie sa zvýšil aj počet viacčlenných nerodinných domácností (medzi členmi domácnosti nie je príbuzenský vzťah, patria sem aj kolektívne a inštitucionálne domácnosti). V roku 2011 sa ich sčítalo 45 396 a v roku 2021 to bolo 58 154 (o 0,25 p. b. viac). Pri poslednom sčítaní v roku 2021 zostalo až 46 257 domácností bez identifikácie typu cenzovej domácnosti.

Tab. 7.3: Základná štruktúra cenzových domácností (2021, abs. počty, % a percentuálne body)

Typ cenzovej domácnosti	2021		2011		Rozdiel	
	Počet	%	Počet	%	Počet	p. b.
Domácnosti jednotlivcov	835 614	35,17	607 857	29,44	227 757	5,73
Úplné rodiny (pár)	1 078 879	45,41	1 079 858	52,30	-979	-6,89
Neúplné rodiny (osamelý rodič)	357 199	15,03	331 524	16,06	25 675	1,03

⁶² O histórii sčítaní na Slovensku pozri viac na: [Sčítanie obyvateľov, domov a bytov \(statistics.sk\)](https://statistics.sk/).

⁶³ Ako sa sčítanie realizovalo a kedy pozri na: [SODB2021 - Ako sa realizovalo Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021 \(scitanie.sk\)](https://scitanie.sk/).

⁶⁴ Podrobnejšie údaje o obyvateľoch a obyvateľkách, ich vzdelanostnej, vekovej štruktúre a o náboženskej príslušnosti či národnosti pozri na: [SODB2021 - Obyvatelia - Základné výsledky \(scitanie.sk\)](https://scitanie.sk/).

⁶⁵ Základné výsledky o domácnostiach uvedené na: [SODB2021 - Domácnosti - Základné výsledky \(scitanie.sk\)](https://scitanie.sk/).

⁶⁶ *Cenzová domácnosť* je najmenší súbor osôb spoločne bývajúcich v byte, ktoré spoločne hradia náklady a majú medzi sebou vzájomné vzťahy (hlavné kritériá: spoločné bývanie, spoločné hospodárenie a príbuzenské vzťahy). Cenzová domácnosť sa ďalej nečlení. Cenzové domácnosti sa využívajú pri analýzach rodinného správania obyvateľstva.

Viacčlenné nerodinné domácnosti	58 154	2,45	45 396	2,20	12 758	0,25
Nezistené	46 257	1,94	-	-	46 257	-
Spolu	2 376 103	100,00	2 064 635	100,00	311 468	-

Zdroj: ŠÚ SR

Priemerná veľkosť cenzonej domácnosti mierne prekročila 2 členov (2,2), čo signalizuje, že najviac zastúpené sú jednočlenné a dvojčlenné domácnosti. Pri porovnaní so stavom v roku 2011 je zrejmé, že výrazne pribudlo jednočlenných a dvojčlenných domácností, veľmi mierne narástla početnosť trojčlenných domácností a domácností so štyrmi a viacerými členmi zaznamenali v priebehu desaťročia úbytok.

V roku 2021 boli jednočlenné domácnosti najpočetnejšie, tvorili 35,95 % zo všetkých cenзовých domácností. Nasledovali 2-členné domácnosti s podielom 29,91 % a 3-členné domácnosti so 17,91 %. Domácnosti pozostávajúce zo 4 členov mierne prekročili jednu desatinu cenзовých domácností (12,21 %), väčšie domácnosti boli menej zastúpené: 5-členné tvorili 2,88 %; 6-členné 0,67 % a 7-členné a väčšie 0,45 %.

Štruktúra rodinných domácností podľa prítomnosti a počtu závislých detí⁶⁷ je prevážaná k rodinám bez takýchto detí. Rodiny bez závislých detí tvoria 55,37 % z nich, čo v absolútnom počte predstavuje 795 155 takýchto domácností. V roku 2011 ich bolo cca o 3 percentuálne body menej (52,47 %). Nasledujú rodinné domácnosti s jedným závislým dieťaťom s počtom 323 000, čo tvorí takmer štvrtinu (22,49 %) z nich. Rodín s dvomi závislými deťmi sa nasčítalo 242 523 a percentuálne je to necelá pätina všetkých rodinných domácností (16,89 %). Rodiny s viacerými deťmi sú menej početné: tri závislé deti malo 54 830 domácností; štyri závislé deti 12 294 domácností a päť a viac závislých detí 8 276 domácností (spolu 5,26 %). V porovnaní so situáciou pred desiatimi rokmi mierne narástol podiel rodín s jedným závislým dieťaťom (o 1,19 p. b.) a znížil sa podiel rodín s dvomi závislými deťmi (o 1,15 p. b.) a s tromi a viacerými deťmi (o 0,55 p. b.).

Tab. 7.4: Rodinné cenzone domácnosti podľa počtu závislých detí (2021, abs. počty a %)

	Počet	%
0 závislých detí	795 155	55,37
1 závislé dieťa	323 000	22,49
2 závislé deti	242 523	16,89
3 závislé deti	54 830	3,82
4 závislé deti	12 294	0,86

⁶⁷ Za závislé dieťa sa pri sčítaní považuje osoba mladšia ako 25 rokov, ktorá sa identifikovala ako dieťa vo vzťahu k osobe na čele domácnosti a je finančne závislá od iného člena/iných členov domácnosti.

5+ závislých detí	8 276	0,58
Spolu	1 436 078	100,00

Zdroj: ŠÚ SR

Podľa typu sú najčastejšou rodinnou domácnosťou na Slovensku manželské páry, ktoré tvoria takmer dve tretiny (65,75 %). Z toho manželské páry so závislými deťmi predstavujú 26,98 % a manželské páry bez závislých detí 38,77 %. Ďalšia takmer desatina rodinných domácností pripadá na kohabitujúce páry, teda bez uzatvorenia manželstva. Absolútna väčšina z nich sú páry opačného pohlavia: spolu 133 498, z toho 72 841 malo v čase sčítania závislé deti a 60 657 nie.

Kohabitujúcich párov rovnakého pohlavia sa nasčítalo 1 117, z toho len 26 uviedlo prítomnosť závislého dieťaťa v domácnosti. Počet kohabitujúcich párov v priebehu desaťročia narástol. Kým v roku 2011 sa ich zaznamenalo 89 308, v roku 2021 to bolo 134 615.

Veľmi silnou skupinou domácností prekračujúcou jednu pätinu všetkých rodinných domácností sú osamelé matky. Spomedzi nich 11,08 % boli matky so závislými deťmi a 10,19 % domácnosti osamelých matiek bez závislých detí. V početnom vyjadrení predstavovali osamelé matky so závislými deťmi 159 164 a matky bez závislých detí 146 403. Osamelí otcovia boli zastúpení spolu 3,60 %; väčšina z nich bola bez závislých detí (30 259), so závislými deťmi bolo 21 259 osamelých otcov.

Tab. 7.5: Rodinné cenové domácnosti podľa typu (2021, abs. počty a %)

	Počet	%
Manželský pár so závislými deťmi	387 519	26,98
Manželský pár bez závislých detí	556 745	38,77
Kohabitujúci pár opačného pohlavia so závislými deťmi	72 841	5,07
Kohabitujúci pár opačného pohlavia bez závislých detí	60 657	4,22
Kohabitujúci pár rovnakého pohlavia so závislými deťmi	26	0
Kohabitujúci pár rovnakého pohlavia bez závislých detí	1 091	0,08
Domácnosť osamelých otcov so závislými deťmi	21 373	1,49
Domácnosť osamelých otcov bez závislých detí	30 259	2,11
Domácnosť osamelých matiek so závislými deťmi	159 164	11,08
Domácnosť osamelých matiek bez závislých detí	146 403	10,19
Spolu	1 436 078	100,00

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 8: Dôchodkový systém

Vývoj počtu poberateľov dôchodkov

Počet dôchodcov, ktorým sa vyplácal dôchodok, od roku 2005 mierne a nepretržite rástol (tab. 8.1). Zvýšil sa zo 1 216 200 v roku 2005 na 1 389 300 v roku 2021 (nárast o 173 100).

Podobný trend (až na ojedinelé výnimky) zaznamenal aj vývoj počtu sólo dôchodkov a dôchodkov v súbehu. Počet poberateľov starobných sólo dôchodkov sa zvýšil zo 670 300 na 798 000 (o 127 700) – z toho počet poberateľiek starobných dôchodkov v súbehu s vdovským z 249 000 na 254 500 (o 5500) a počet poberateľov v súbehu s vdoveckým z 5 0000 na 43 100 (o 38 100). Veľký rozdiel medzi ženami poberajúcimi vdovský dôchodok a mužmi poberajúcimi vdovecký dôchodok je dôsledkom skoršej úmrtnosti mužov ústiacej do výraznej prevahy ovdovených žien nad mužmi a tiež toho, že do roku 2004 existoval iba vdovský dôchodok, vdovecký nie.⁶⁸⁶⁹

Iba počet poberateľov predčasných starobných dôchodkov sa nevyvíjal kontinuálne. V roku 2021 ich bolo 12-tisíc., ale v roku 2010 bolo 47 900. V krízových rokoch 2008 a 2009 ich bolo najviac, až 56- a 57-tisíc. Podmienky nároku na predčasný dôchodok sa často menili a prispôbovali sa situácii na trhu práce. Keď sa obmedzila možnosť súbehu predčasného dôchodku a zamestnania, mnohí jeho poberatelia sa rozhodli odísť do riadneho starobného dôchodku alebo uprednostnili zamestnanie.

Tab. 8.1: Vývoj počtu poberateľov starobných dôchodkov rôzneho druhu (2005 – 2021, v tis.)

	2005	2010	2015	2021
Počet dôchodcov, ktorým sa vyplácal dôchodok	1 216,2	1 297,0	1 359,9	1 387,3
Počet poberateľov starobných sólo dôchodkov	670,3	693,1	743,4	798,0
Počet poberateľov starobných dôchodkov v súbehu s vdovským	249,0	255,9	254,2	254,5
Počet poberateľov starobných dôchodkov v súbehu s vdoveckým	5,0	31,0	34,6	43,1
Počet poberateľov predčasných starobných dôchodkov	16,7	47,9	18,3	12,0

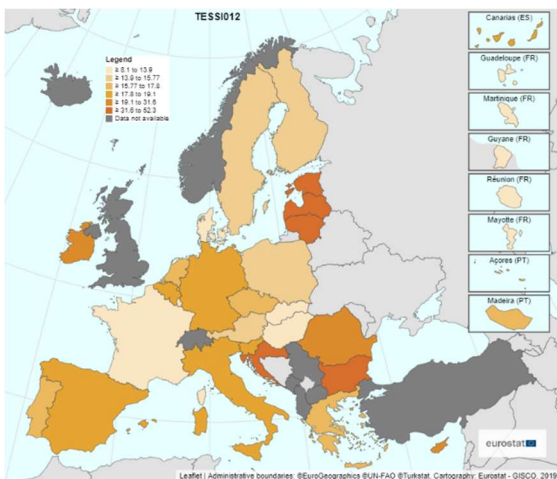
Zdroj: DATAcube. ŠÚ SR, Bratislava 2022.

⁶⁸ Rodový mzdový rozdiel existuje vo všetkých vekových skupinách žien a mužov. Ako konštatuje Súhrnná správa o rodovej rovnosti 2018, rodový mzdový rozdiel sa začína prejavovať zhruba v 25. roku života a pretrváva až do dôchodku. Mzdy žien najväčšmi zaostávajú za mzdami mužov vo vekovej skupine 35 – 49 rokov. Podrobnejšie pozri: *Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2018. Rodová rovnosť na trhu práce*. Bratislava, MPSVR SR 2019 (Dostupné na: https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2019/06/SSRR_2018-final.pdf)

⁶⁹ Pôvodne bol určený výlučne pre ženy, nakoľko ženy boli v minulosti jedinými opatrovatelkami detí počas materskej a rodičovskej dovolenky, čo ich vylučovalo alebo znevýhodňovalo na trhu práce. Sociálny benefit bol zamýšľaný ako ochrana pri strate „hlavného živiteľa“. Neskôr zákon situáciu „rodovo“ dorovnal.

Obr. 8.1: Miera rizika chudoby 65+v roku 2022 – porovnanie krajín EÚ

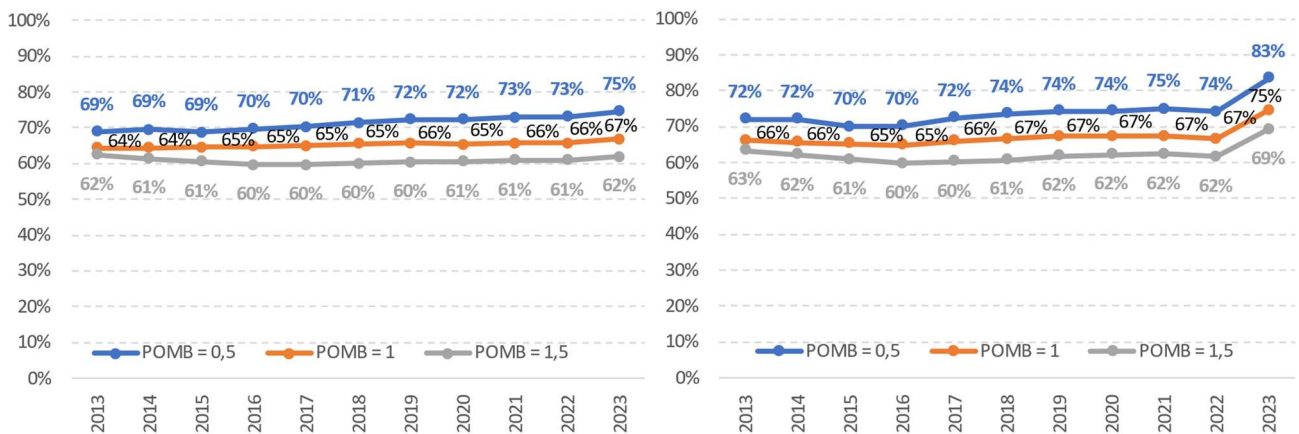
Zdroj: Eurostat

Z pohľadu relatívnej miery rizika chudoby pre osoby 65+ je u nás asi polovičná (8 %) oproti priemeru EÚ (17 %)⁷⁰.

Miera náhrady v dôchodkovom systéme

Čistá miera náhrady v slovenskom dôchodkovom systéme je pomerne stabilná, s výnimkou roku 2023, keď „poskočila“ vďaka mimoriadnej valorizácii dôchodkov.

Obr. 8.2: Čistá miera náhrady pre osoby zarábajúce 50%, 100% a 200% priemernej mzdy

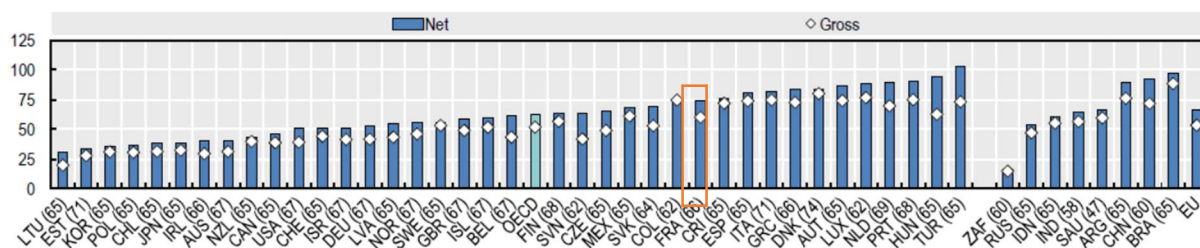
Zdroj: odhady KRRZ. Pravý graf po zohľadnení prvej valorizácie hneď po priznaní dôchodku.

Na ľavom grafe sú čisté miery náhrady pre typické osoby, ktoré poberali po dobu 40 rokov 0,5-násobok, 1-násobok a 2-násobok priemernej mzdy. Pravý graf navyše zohľadňuje prvú valorizáciu dôchodku okamžite po jeho priznaní, v roku 2023 aj so zohľadnením mimoriadnej valorizácie. S výnimkou tohto jednorazového skoku v 2023 je čistá miera náhrady stabilná okolo 66 % čistých príjmov (pri priemernej mzde).

⁷⁰ Tu je potrebné zdôrazniť, že výsledky v relatívnej miere chudoby neznamenajú, že ľudia vo veku 65+ rokov majú medzinárodne jednu z najvyšších životných úrovní, ide o relatívnu chudobu meranú voči stanovenej hranici príjmu v populácii danej krajiny.

V medzinárodnom porovnaní sú miery náhrady nášho penzijného systému porovnateľné resp. mierne vyššie než priemer OECD.

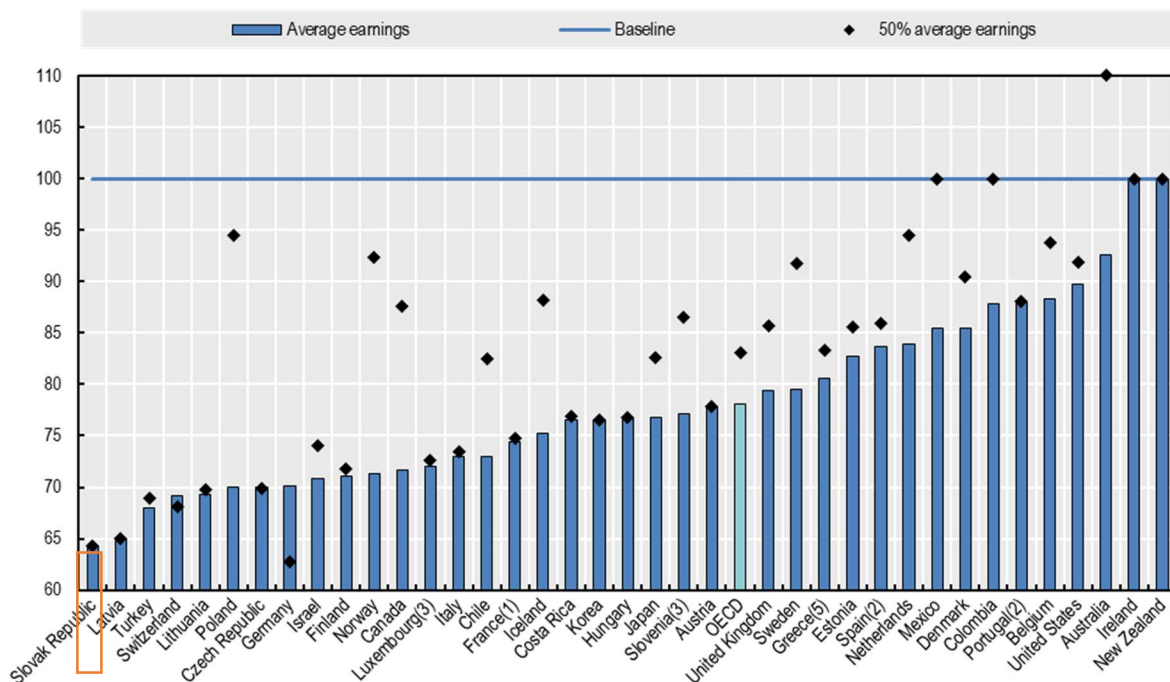
Obr. 8.3: Čistá miera náhrady v krajinách OECD

Zdroj: OECD. Pozn.: v zátvorke za názvom krajiny je dôchodkový vek. Odhad OECD pre Slovensko (69%) je blízky odhadu KRRZ (67%)

Slovensko vďaka silnej miere zásluhovosti pri zohľadňovaní dĺžky kariéry do výšky dôchodku vyniká v poklese mier náhrady pri výpadkoch človeka z trhu práce.⁷¹ Pri 10-ročnej (t. j. dlhodobej) nezamestnanosti sa (hrubá) miera náhrady zníži o 35 %, čo je najviac spomedzi krajín OECD.

Obr. 8.4: Redukcia dôchodkového nároku v krajinách OECD po 10-ročnom období nezamestnanosti

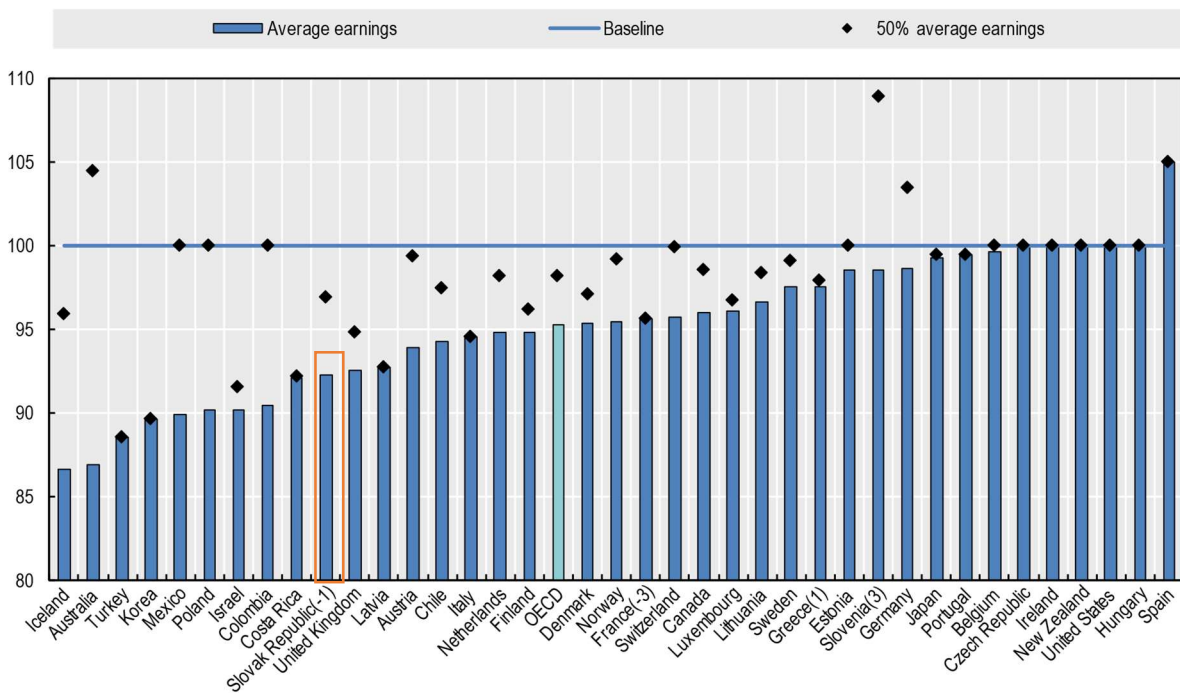

Zdroj: OECD.

Dôchodkový efekt za materstvo – s päťročným výpadkom z trhu práce – je síce výrazne menší, ale tiež nadpriemerný v OECD.

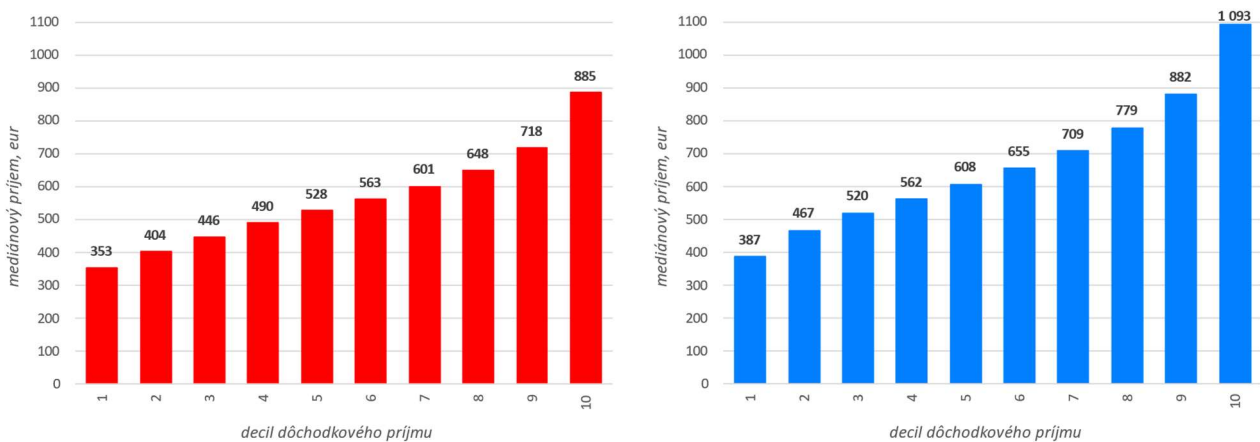
⁷¹ Týka sa to najmä období po roku 2004 (obdobia pred rokom 2004 sú vo väčšej miere započítané cez tzv. náhradné doby).

Obr. 8.5: Redukcia dôchodkového nároku v krajinách OECD o päťročnom období starostlivosti o dieťa

Zdroj: OECD.

Obr. 8.6: Distribúcia výšky dôchodkových príjmov po deciloch, ženy (vľavo) a muži (vpravo)

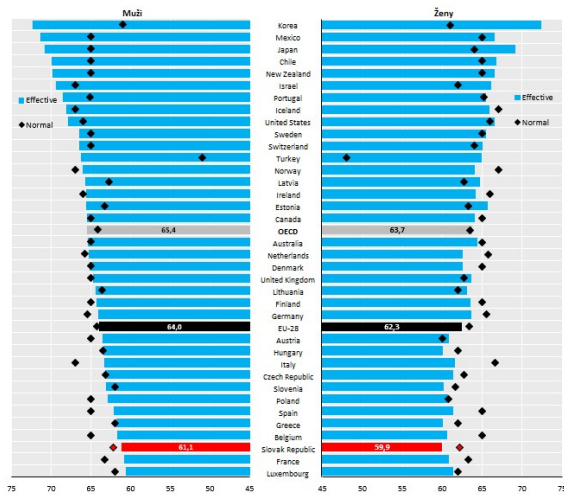
Zdroj: Sociálna poisťovňa, údaje marec 2023, prepočty KRRZ.

Celkový profil distribúcie dôchodkov je veľmi podobný medzi mužmi a ženami. Popri dobre známom rozdiel v priemernej výške je u oboch pohlaví badateľný výraznejší rozdiel v najvyššom desiatom decile. Celkový rozptyl je mierne vyšší medzi mužmi.

Dôchodkový vek

Porovnanie výšky dôchodkového veku medzi krajinami dáva len časť informácie o dôchodkovom systéme. Z pohľadu medzigeneračnej spravodlivosti ako aj dlhodobej finančnej udržateľnosti je kľúčovým ukazovateľom **doba poberania dôchodkovej dávky**, ktorá okrem dôchodkového veku berie do úvahy aj strednú dĺžku života vo veku odchodu do dôchodku.

Obr. 8.7: Vek odchodu do dôchodku (normálny a efektívny) v roku 2018

Zdroj: OECD Pensions at a Glance 2018

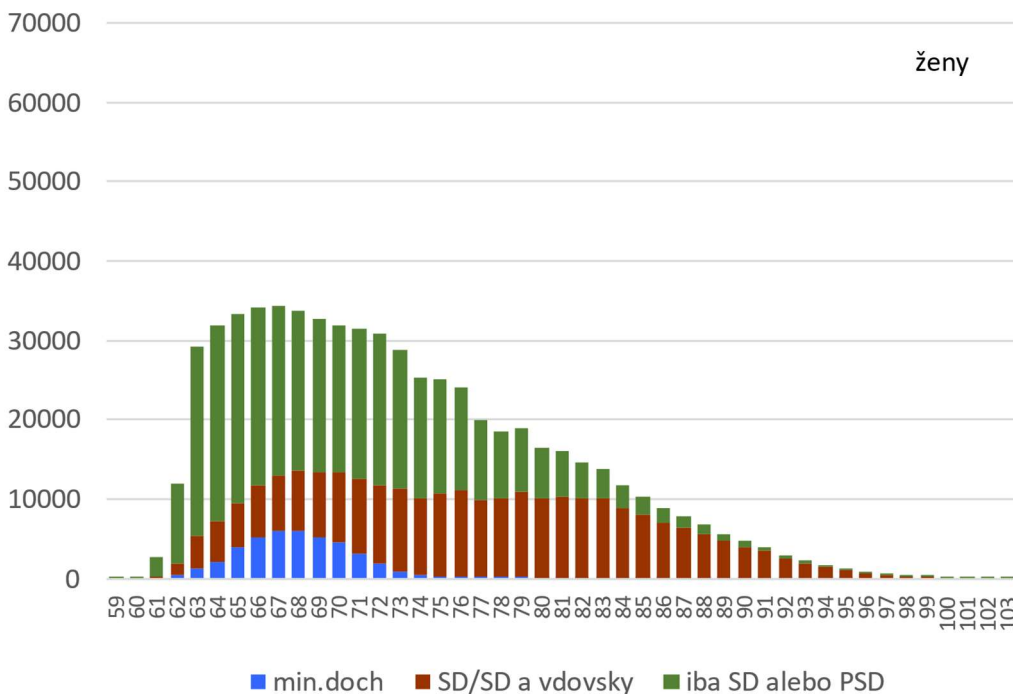
Obr. 8.8: Stredná dĺžka života v efektívnom veku priznania dôchodku v roku 2018

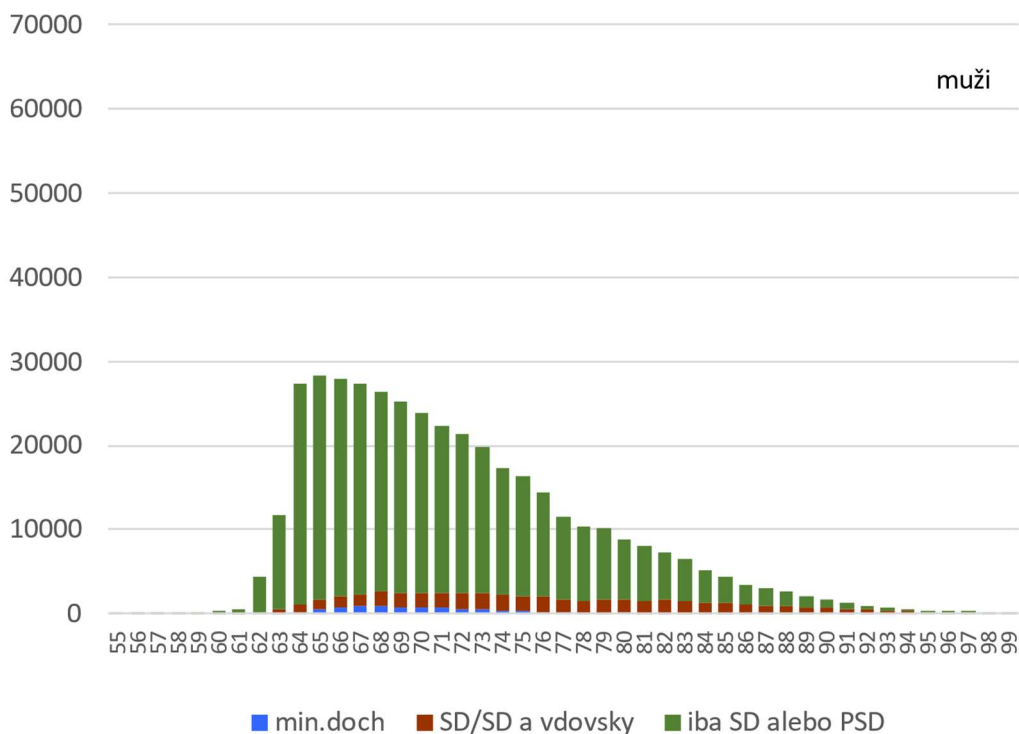
Zdroj: OECD Pensions at a Glance 2018

V porovnaní s vyspelými krajinami budú slovenskí „noví“ dôchodcovia poberať dôchodky porovnateľne dlho ako je priemer krajín OECD⁷². Aj preto je kľúčové, aby do budúcnosti dôchodkový vek zohľadňoval nárast dĺžky života populácie pričom zároveň nezavádzal dodatočné mechanizmy, ktoré tento mechanizmus podkopávajú a efektívny dôchodkový vek „skryto“ znižujú (uvoľňovanie podmienok pre predčasný dôchodok).

Obr. 8.9: Rozdelenie dôchodcov podľa veku a typu dôchodku, ženy a muži

⁷² Časť aktuálnych dôchodcov, najmä žien, je vzhľadom na veľmi nízke dôchodkové veky v minulosti v dôchodku veľmi dlhú dobu.

Zdroj: prepočty RRZ z údajov Sociálnej poisťovne za marec 2023

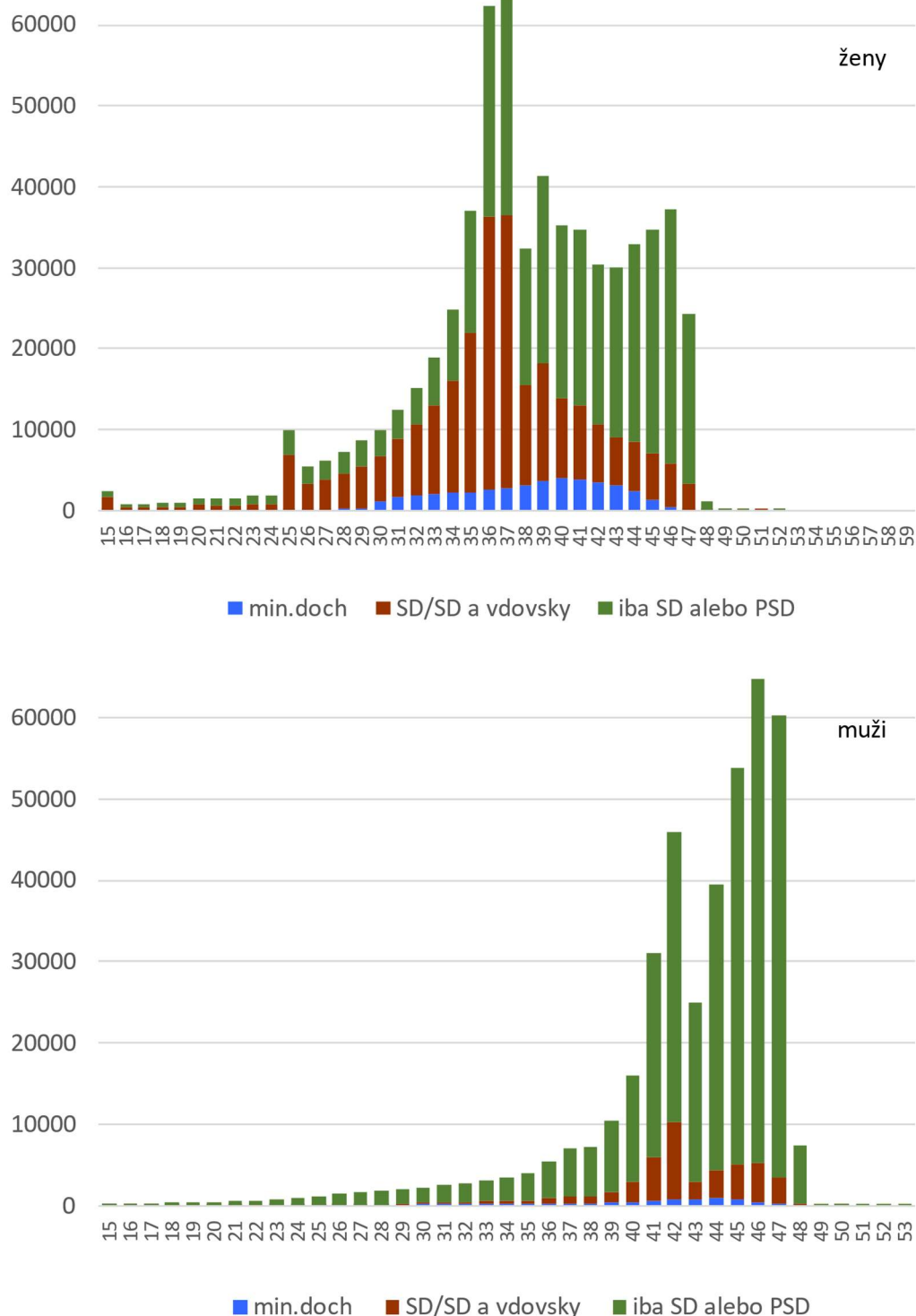
Zelené stĺpce – sólo dôchodky. Červené stĺpce – v súbehu poberaný vlastný dôchodok v vdovský/vdovecký.

Modré stĺpce – dôchodok doplnený do minimálneho dôchodku

Všetky grafy nižšie sú bez dôchodcov s dôchodkami zo zahraničia alebo zo špeciálnych systémov (výsluhoví dôchodcovia)

Z dát vidno, že dôchodky poberané v súbehu s vdovskými výrazne prevažujú u žien. Takisto je u nich výrazne vyšší podiel dôchodkov doplnených do minimálneho dôchodku. Špeciálne medzi staršími ženami (nad 75 rokov) je už väčšina z nich zároveň poberateľkami vdovských dôchodkov. Popri tom sa však medzi staršími ženami vytrácajú minimálne dôchodky.

Obr. 8.10: Počet dôchodcov k marcu 2023 v rozdelení podľa dĺžky dôchodkového poistenia (počet odpracovaných rokov), ženy a muži

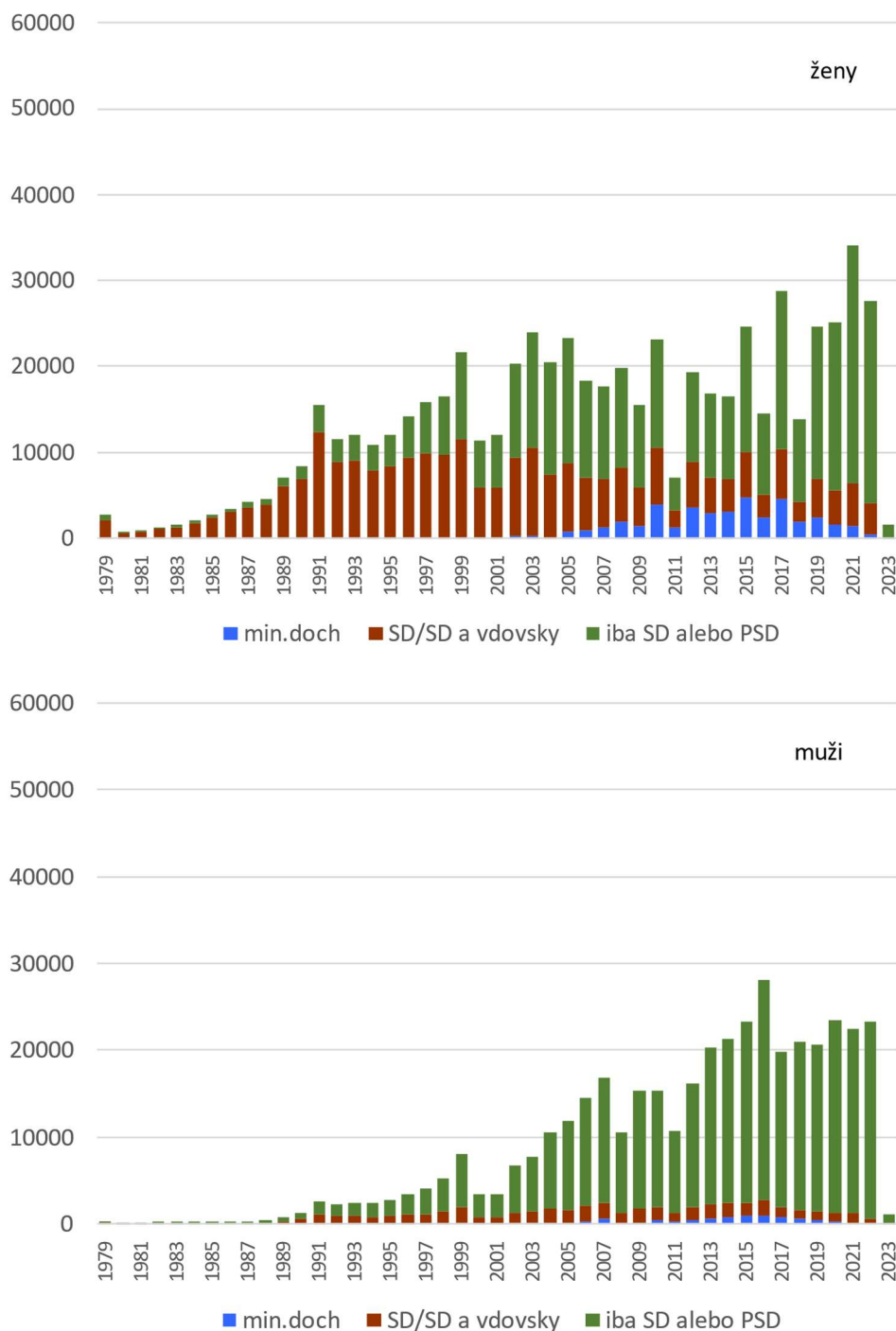

Zdroj: prepočty RRZ z údajov Sociálnej poisťovne za marec 2023

Kým medzi mužmi je úplne štandardné mať odpracovaných 40 rokov a najčastejší počet rokov je 46, medzi ženami stále prevažujú tie, ktoré odpracovali iba 35 – 36 rokov. S postupným zblížovaním dôchodkového veku voči mužom (najmä v období 2004 – 2020) sa tieto rozdiely budú (v populácii dôchodcov) časom znižovať. Avšak, vzhľadom na to, že dôchodkový vek žien má byť aj naďalej

znižovaný podľa počtu vychovaných detí, tento faktor bude prispievať (hoci menej ako v minulosti) k nižšiemu dôchodku žien.

Obr. 8.11: Počty dôchodcov k marcu 2023 v rozdelení podľa roku priznania dôchodku, ženy a muži

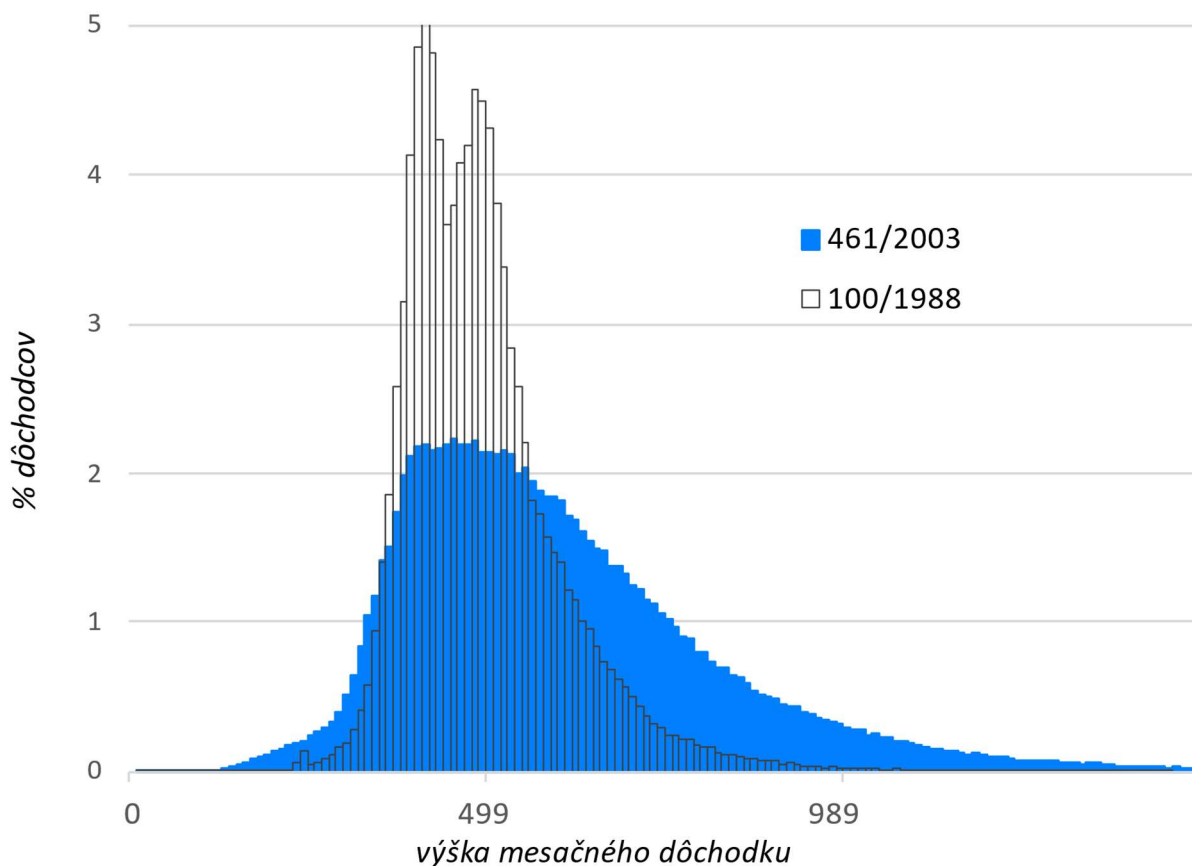

Zdroj: prepočty RRZ z údajov Sociálnej poisťovne za marec 2023

Medzi ženami viac ako 13 % čerstvých dôchodkýň okamžite začína poberať aj vdovský dôchodok. Potešujúce však je, že – aj v dôsledku zvyšovania počtu odpracovaných rokov – medzi najčerstvejšie priznanými dôchodkami nie je potreba dorovnávať ich na minimálny.

Obr. 8.12: Distribúcia dôchodkov k marcu 2023 v rozdelení podľa zákona 461/2003 a zákona 100/1988

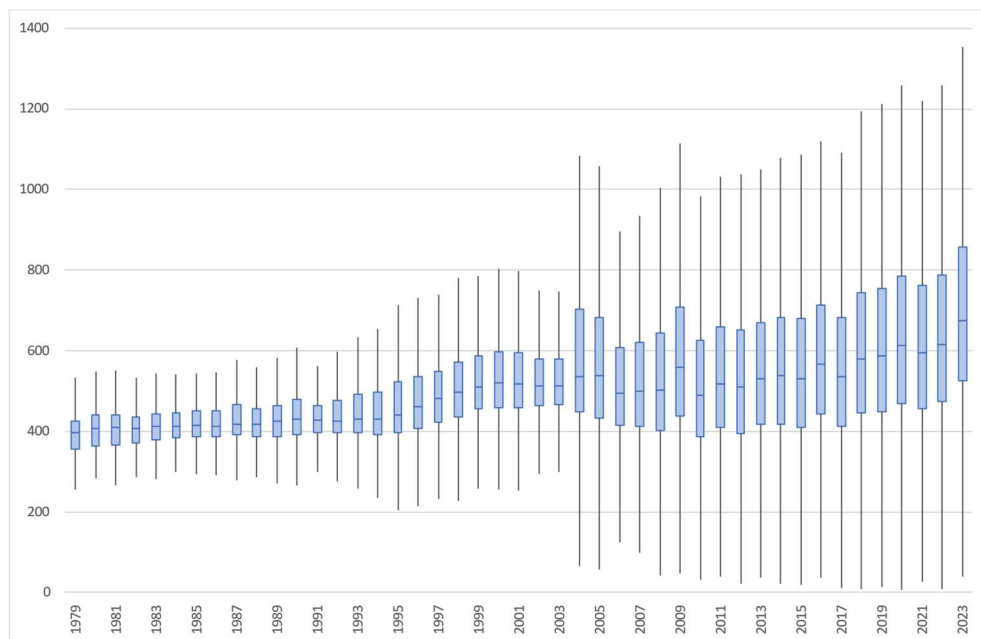
Zdroj: prepočty RRZ z údajov Sociálnej poisťovne za marec 2023

Dôchodky priznané pred rokom 2003 sú podstatne koncentrovanejšie okolo priemeru/mediánu. Po roku 2003 sa výrazne zvýšil rozptyl dôchodkov. Ľavá časť distribúcie je však stlačená (dorovnaná) minimálnymi dôchodkami – takže hlavný efekt reformy z roku 2004 je rozťahnutie distribúcie dôchodkov doprava, t. j. vyššie dôchodky pre nadpriemerne zarábajúcich poistencov.

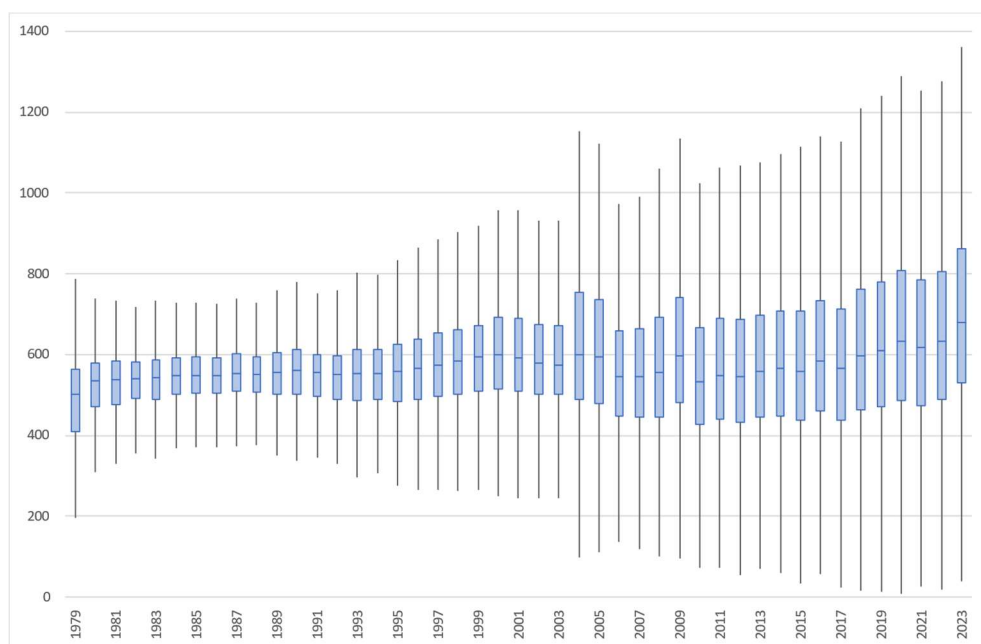

Obr. 8.13: Porovnanie distribúcie dôchodkov k marcu 2023 podľa roku priznania

A. Nekrátané starobné a predčasné starobné dôchodky poberané sólo

B. Celkové dôchodkové príjmy vrátane vdovských a minimálneho dôchodku

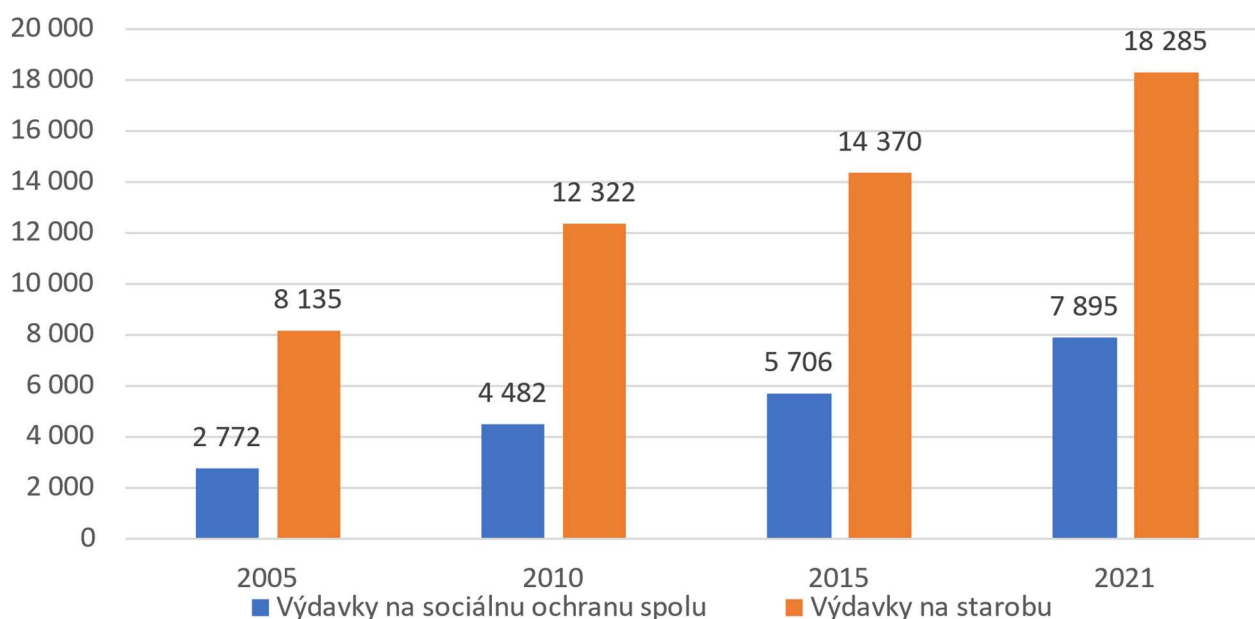
Obr. 8.13 panel A zobrazuje priemer a distribúciu (kvartily a min/max.) samotných nekrátených dôchodkov (predčasné a starobné), kým panel B ukazuje distribúciu celých dôchodkových nárokov – vrátane vdovských a minimálnych dôchodkov. Vidíme, že hoci pôvodné dôchodky priznané pred rokom 2000 sú nižšie, celkové nároky sú už veľmi podobné u starodôchodcov aj nových dôchodcov. Jasne tiež vidno výrazné rozšírenie distribúcie po roku 2004. Pritom aj dôchodky priznané podľa nového systému, ale dávnejšie v minulosti, boli niekoľkokrát „komprimované“ viacerými valorizáciami o fixnú sumu v eurách, namiesto štandardnej percentuálnej.

Vývoj výdavkov na sociálnu ochranu

Starnutie sa nevyhnutne prejavuje aj na štruktúre sociálnych výdavkov štátu.

Zvýšil sa aj podiel výdavkov na starobu na celkových výdavkoch na sociálnu ochranu. V roku 2005 tvorili 34,1 %, o päť rokov 36,4 % a o ďalších päť rokov 39,7 %. V roku 2021 už dosahovali výdavky na starobu 43,2 %.

Obr. 8.14: Vývoj celkových výdavkov na sociálnu ochranu a výdavkov na starobu (v mil. eur)

Zdroj: DATAcube. ŠÚ SR, Bratislava 2022.

Sociálne zariadenia

Zabezpečiť komplexnú a systematickú starostlivosť v rodinnom prostredí o starších ľuďoch, ktorí stratili schopnosť postarať sa o seba alebo sa dostali do inej ťažkej situácie, často nie je možné. Či už pre absenciu rodinných príslušníkov, pre ich pracovnú vyťaženosť, vzdialené bydlisko, zlý zdravotný stav, nepriaznivé vzťahy v rodine a mnohé iné dôvody.

Ako ukazuje tab. 8.2, ku koncu roka 2021 pôsobilo na Slovensku spolu 1 376 zariadení sociálnych služieb.⁷³ Z toho zariadení, ktorých cieľovou skupinou sú seniori po dosiahnutí dôchodkového veku, bolo 406, čo predstavuje necelých 30 % zo všetkých zariadení. Domov sociálnych služieb pre

⁷³ V celkovom počte sú započítané zariadenia pre rôzne cieľové skupiny potrebujúce pomoc vrátane detí (detské domovy a iné) a ľudí s rôznymi druhmi postihnutia.

dospelých, ktoré môžu mať širšie definované cieľové skupiny, bolo v roku 2021 podľa dostupných údajov 215, čo predstavuje 16 % zo všetkých zariadení.

Počet zariadení pre seniorov sa postupne zvyšoval – z 208 v roku 2005 narástol na 406, teda takmer na dvojnásobok. Počet domov sociálnych služieb pre dospelých vzrástol zo 142 v roku 2005 na 215 v roku 2021.

Tab. 8.2 tiež ukazuje, ako sa vyvíjal počet miest v sociálnych zariadeniach. V roku 2005 ich bolo 13 277, kým v roku 2021 narástol na 19 748, čo znamenalo zvýšenie o 33 %. Miesta v DSS pre dospelých vzrástli o 49 % a celkový počet miest v sociálnych zariadeniach o 28 %.

Tab. 8.2: Vývoj počtu sociálnych zariadení a počtu miest v nich (2005 – 2021, v absolútnych počtoch)

	2005	2010	2015	2021
Počet sociálnych zariadení spolu	775	1 060	1 410	1 376
Z toho: Počet zariadení pre seniorov	208	236	355	406
Z toho: Počet DSS pre dospelých	142	306	289	215
Počet miest v sociálnych zariadeniach spolu	37 415	44 172	53 632	52 136
Z toho: Počet miest v zariadeniach pre seniorov	13 277	12 976	17 137	19 748
Z toho: Počet miest v DSS pre postihnutých dospelých	10 839	17 142	22 490	21 231

Pozn.: Do roku 2008 sa vykazovali domovy dôchodcov a penzióny pre dôchodcov. Po zmene zákona,⁷⁴ ktorý viaceré zo služieb a zariadení premenoval, sú to zariadenia pre seniorov. DSS = dom sociálnych služieb.

Zdroj: DATAcube. ŠÚ SR, Bratislava 2022.

Čísla teda ukazujú jasný rastový trend v počte zariadení pre seniorov i v ich kapacite. Absolútna väčšina starších ľudí však žije doma alebo je v rodinnej starostlivosti, prípadne sú prijímateľmi opatrovateľských služieb, ktoré poskytujú obce.

Tab. 8.3: zmena v dôchodkoch žien s deťmi po zvýšení sadzieb za rodičovskú dovolenku

príjmové pásmo	dôchodky platný stav				dôchodky navrhovaný stav				rozdiel v dôchodkoch				
	počet vychovaných detí				počet vychovaných detí				počet vychovaných detí				
	1	2	3	4+	1	2	3	4+	1	2	3	4+	

⁷⁴ Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

od 43 eur po minimálnu mzdu	378,5	378,5	378,5	378,5	378,5	378,5	378,5	378,5	0,0	0,0	0,0	0,0
od minimálnej mzdy po 0,6 násobok PM	378,5	378,5	378,5	378,5	378,5	380,3	392,2	404,9	0,0	1,8	13,7	26,4
od 0,6 násobku PM po medián žien	412,9	411,4	409,8	408,2	422,3	430,6	439,3	448,6	9,3	19,1	29,5	40,4
od mediánu do priemeru žien	474	469	464	458	483	488	493	499	9,5	19,1	29,5	40,4
od priemeru žien do PM	502	496	489	482	511	514	518	522	9,2	18,5	28,9	39,5
od PM do 3. kvartilu	561	551	540	529	570	570	570	570	8,9	18,8	29,7	40,6
od 3.kvartilu do 9.decilu	660	642	623	603	672	666	660	653	11,6	23,8	36,6	50,0
od 9 decilu do 2xPM	860	837	813	788	867	853	838	822	7,4	16,0	24,8	33,8
od 2xPM do 3xPM	1 157	1 117	1 075	1 031	1 164	1 133	1 100	1 065	7,0	15,7	24,7	33,9
nad 3x	1 340	1 290	1 237	1 181	1 347	1 306	1 262	1 215	7,3	15,6	24,6	34,2

PM- priemerná mzda

Tab. 8.4: výdavky Sociálnej poisťovne po zvýšení sadzieb za rodičovskú dovolenku

rok	výdavky	výdavky navrhovaný stav			výdavky
	platný stav	na zvýšené dôchodky	na nezvýšené dôchodky	spolu	rozdiel
2021	6 675 677 033	134 102 988	6 545 047 537	6 679 150 524	3 473 491
2022	6 992 640 866	276 614 136	6 722 967 983	6 999 582 119	6 941 254
2023	7 323 637 731	428 127 000	6 906 077 931	7 334 204 931	10 567 200
2024	7 668 132 833	589 481 724	7 093 465 852	7 682 947 576	14 814 743
2025	8 027 822 195	760 160 304	7 286 309 776	8 046 470 080	18 647 885
2026	8 403 058 654	941 724 000	7 484 489 254	8 426 213 254	23 154 600
2027	8 794 195 046	1 134 935 496	7 687 904 887	8 822 840 383	28 645 337
2028	9 201 584 206	1 338 506 832	7 896 436 446	9 234 943 278	33 359 071
2029	9 625 578 972	1 554 768 996	8 109 970 574	9 664 739 570	39 160 598
2030	10 068 032 183	1 784 507 244	8 329 626 867	10 114 134 111	46 101 929
2031	10 527 835 874	2 025 633 312	8 554 054 217	10 579 687 529	51 851 654
2032	11 006 882 092	2 281 263 192	8 784 359 873	11 065 623 065	58 740 973
2033	11 507 141 287	2 552 173 872	9 021 633 698	11 573 807 570	66 666 283
2034	12 027 505 496	2 835 525 744	9 264 499 592	12 100 025 336	72 519 840
2035	12 569 984 376	3 135 185 316	9 514 052 815	12 649 238 131	79 253 755

V stĺpci „výdavky platný stav“ je predikcia výdavkov na starobné dôchodky v platnom právnom stave. V stĺpci Výdavky na zvýšené dôchodky sú uvedené výdavky narastajúce podľa počtu žien, ktorým budú poskytované zvýšené starobné dôchodky, pričom nárast počtu žien predpokladá každoročné zvýšenie o rovnaký počet ako v roku 2021 t. j. 21 538. O tento počet sa zníži počet vyplatených dôchodkov, ktoré budú vyplácané v platnom právnom stave.

Príloha 9: Stav rodinnej politiky

Výdavky na vybrané príspevky rodinnej politiky

Tab. 9.1: Výdavky na vybrané rodinné dávky (2004 – 2022, v mil. eur)

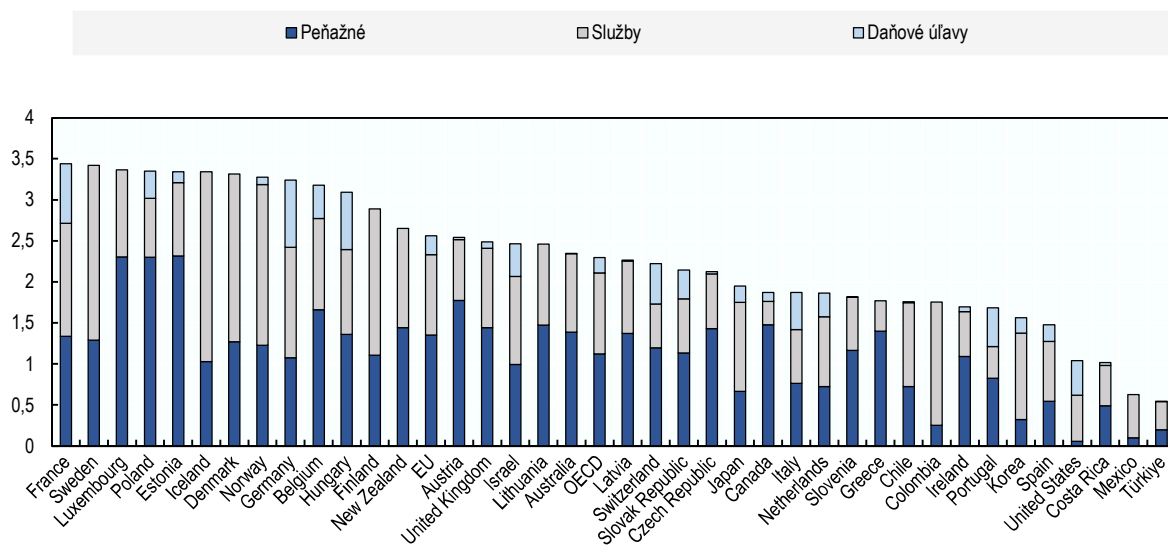
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prídavok na dieťa	303,82	288,02	283,34	287,99	280,89	273,98	268,04	304,59
Rodičovský príspevok	138,09	187,61	192,19	216,79	234,32	244,64	250,88	259,21
Príspevok na starostlivosť o dieťa	-	-	-	-	-	-	-	1,16

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Prídavok na dieťa	319,11	315,02	316,48	318,45	318,98	315,17	312,91	311,41	313,00
Rodičovský príspevok	329,23	349,62	340,98	346,41	356,18	352,39	352,73	361,64	369,01
Príspevok na starostlivosť o dieťa	6,89	5,27	5,15	5,25	5,50	5,54	9,73	11,37	11,68

Rok	2019	2020	2021	2022
Prídavok na dieťa	327,92	337,83	419,42	472,06
Rodičovský príspevok	377,60	582,13	650,56	605,73
Príspevok na starostlivosť o dieťa	11,20	2,14	0,71	0,63

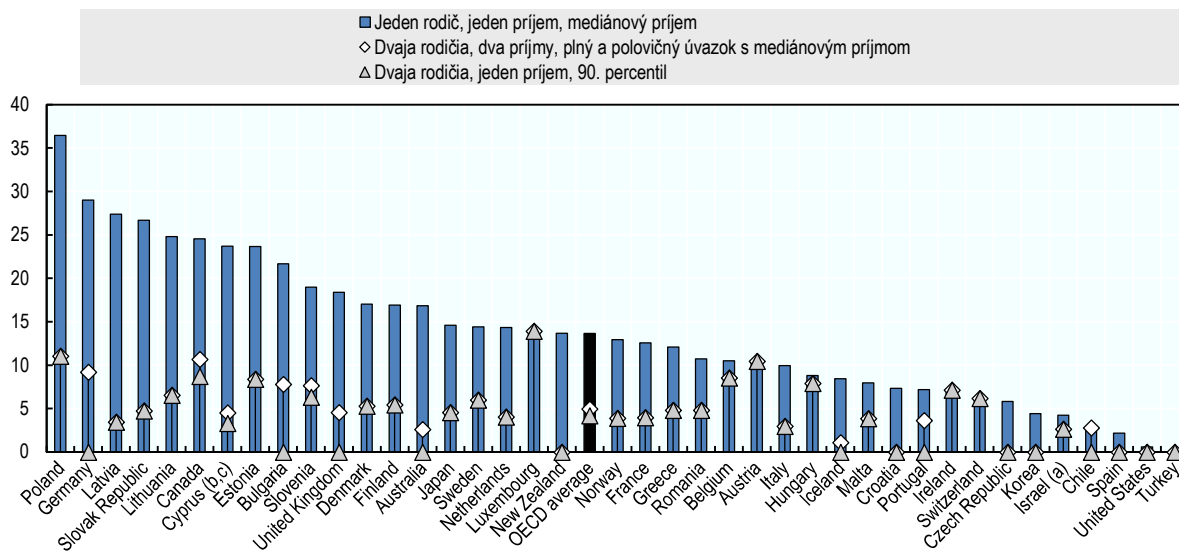
Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SLOVSTAT/so2009rs/v_so2009rs_00_00_00_sk

Obr. 9.1: Verejné výdavky na rodinnú politiku v krajinách OECD, %HDP, rok 2019

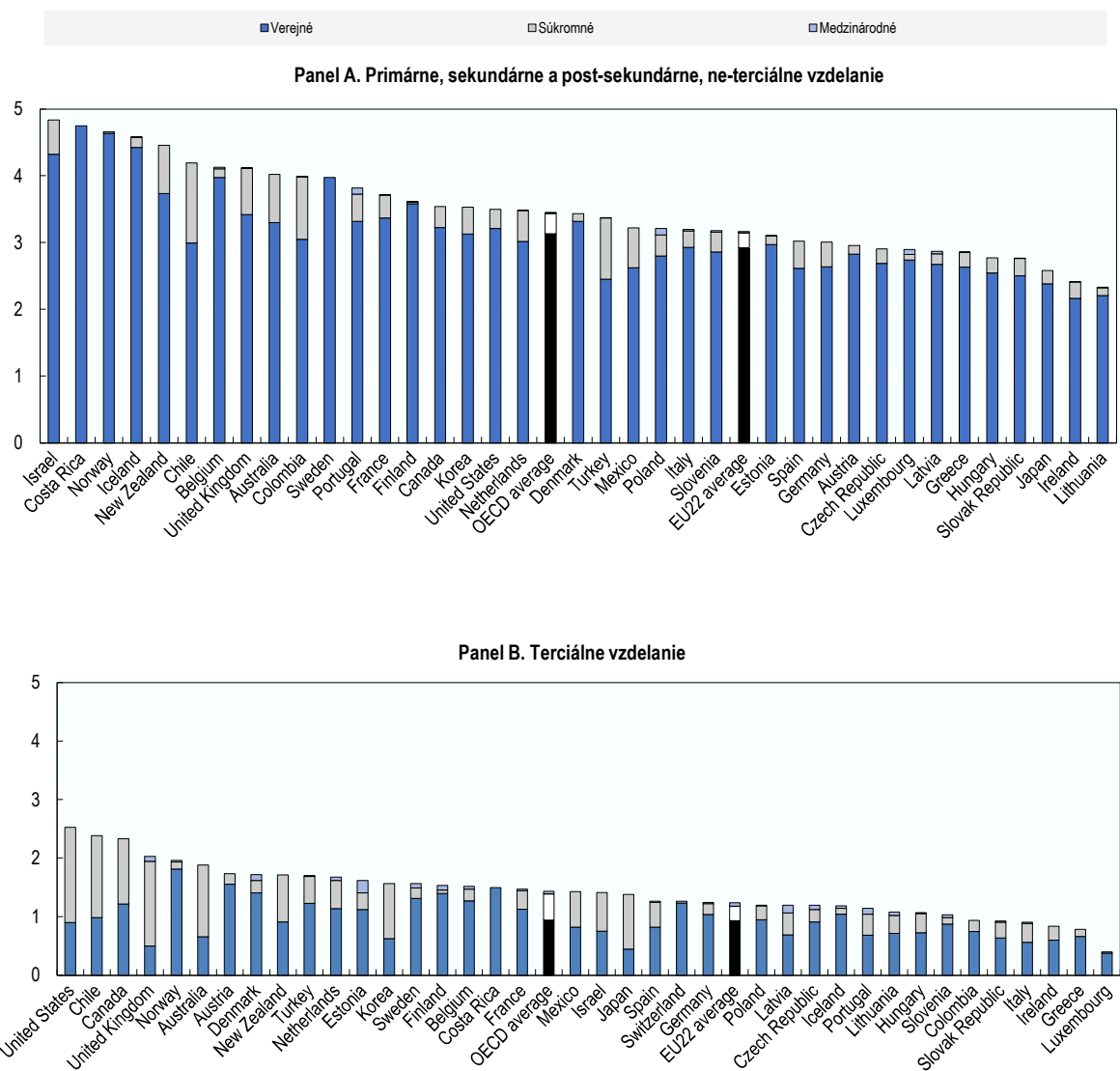
Zdroj: OECD

Obr. 9.2: Výška rodinnej podpory v krajinách OECD, podľa typu rodiny a príjmov, v % priemernej mzdy

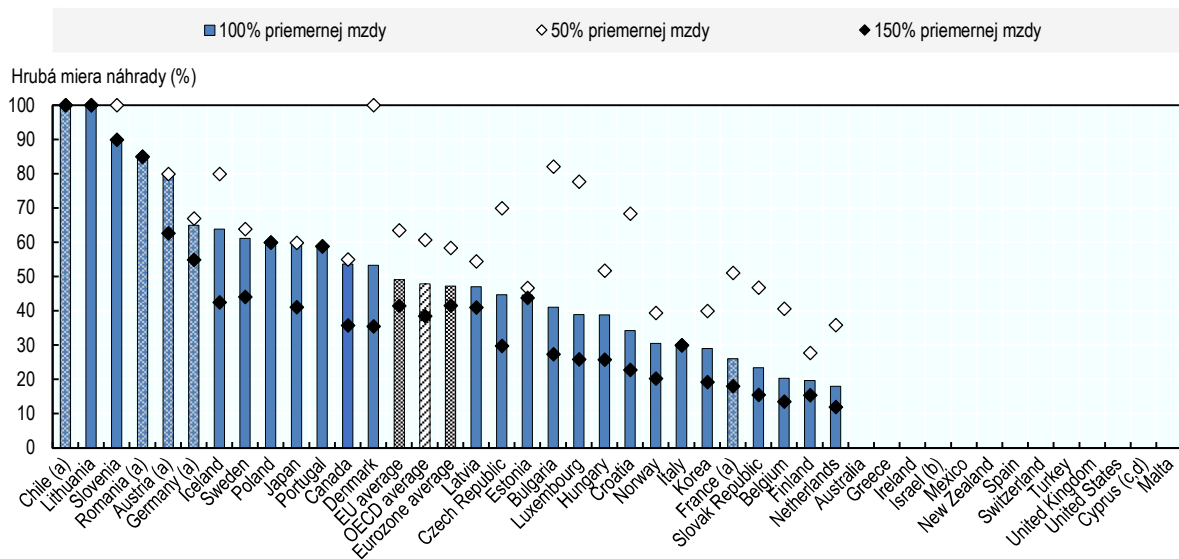
Zdroj: OECD

Obr. 9.3: Výdavky na vzdelávanie v krajinách OECD, % HDP

Zdroj: OECD

Obr. 9.4: Podpora rodičov pri starostlivosti o deti v krajinách OECD, rok 2014 – podiel príjmu nahradený rodičovskými benefítm počas doby starostlivosti o deti

Zdroj: OECD

Tab. 9.2: Zhrnutie podpory matiek pri starostlivosti o deti v krajinách OECD, rok 2022

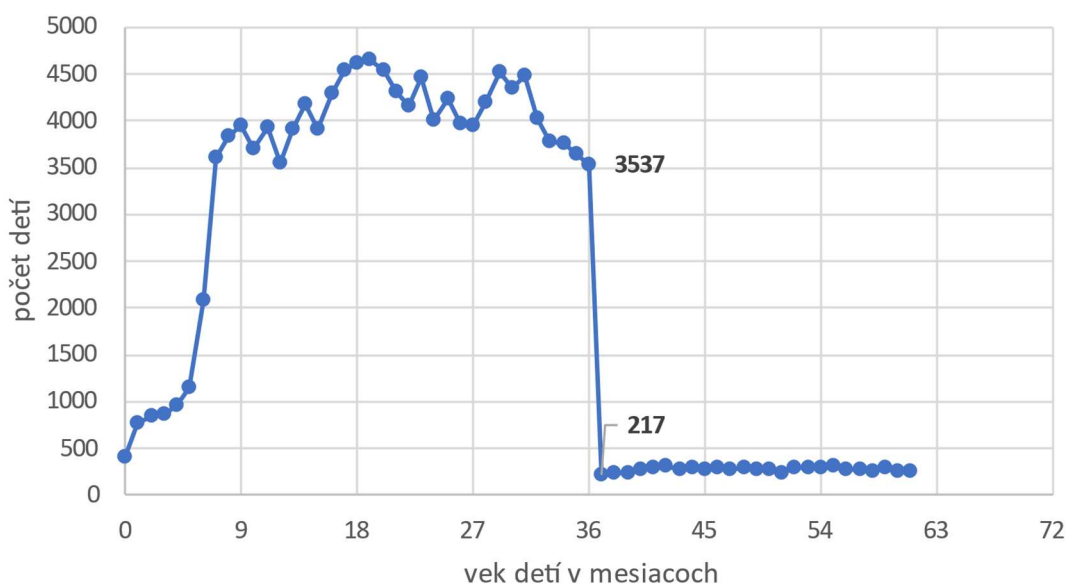
	Platená materská dovolenka			Platená rodičovská dovolenka pre matky			Celková dovolenka pre matky		
	Dĺžka (týždne)	Priemerná miera náhrady (%)	Ekvivalent plnej náhrady (týždne)	Dĺžka (týždne)	Priemerná miera náhrady (%)	Ekvivalent plnej náhrady (týždne)	Dĺžka (týždne)	Priemerná miera náhrady (%)	Ekvivalent plnej náhrady (týždne)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)=(1)+(4)	(8)	(9)
Australia	12,0	43,1	5,2	6,0	43,1	2,6	18,0	43,1	7,7
Austria	16,0	100,0	16,0	44,0	71,2	31,3	60,0	78,9	47,3
Belgium	15,0	64,7	9,7	17,3	20,3	3,5	32,3	40,9	13,2
Canada	16,0	39,5	6,3	35,0	44,8	15,7	51,0	43,2	22,0
Chile	18,0	100,0	18,0	12,0	100,0	12,0	30,0	100,0	30,0
Colombia	18,0	100,0	18,0	0,0	0,0	0,0	18,0	100,0	18,0
Costa Rica	17,3	100,0	17,3	0,0	0,0	0,0	17,3	100,0	17,3
Czech Republic	28,0	63,7	17,8	40,6	88,2	35,8	68,6	78,2	53,7
Denmark	18,0	50,7	9,1	32,0	50,7	16,2	50,0	50,7	25,4
Estonia	14,3	100,0	14,3	67,9	100,0	67,9	82,1	100,0	82,1
Finland	17,5	74,6	13,1	143,5	18,7	26,8	161,0	24,8	39,9
France	16,0	91,4	14,6	26,0	13,5	3,5	42,0	43,2	18,1
Germany	14,0	100,0	14,0	44,0	65,0	28,6	58,0	73,4	42,6
Greece	43,0	65,1	28,0	8,7	42,2	3,7	51,7	61,3	31,6
Hungary	24,0	100,0	24,0	136,0	40,8	55,6	160,0	49,7	79,6
Iceland	26,0	71,3	18,5	6,0	71,3	4,3	32,0	71,3	22,8
Ireland	26,0	25,7	6,7	5,0	25,7	1,3	31,0	25,7	8,0
Israel	15,0	100,0	15,0	0,0	0,0	0,0	15,0	100,0	15,0
Italy	21,7	80,0	17,4	26,0	30,0	7,8	47,7	52,7	25,2
Japan	14,0	67,0	9,4	44,0	59,9	26,4	58,0	61,6	35,8
Korea	12,9	83,7	10,8	52,0	44,6	23,2	64,9	52,4	34,0
Latvia	16,0	80,0	12,8	78,0	46,3	36,1	94,0	52,0	48,9
Lithuania	18,0	77,6	14,0	44,0	77,6	34,1	62,0	77,6	48,1

Luxembourg	20,0	100,0	20,0	26,0	67,1	17,4	46,0	81,4	37,4
Mexico	12,0	100,0	12,0	0,0	0,0	0,0	12,0	100,0	12,0
Netherlands	16,0	100,0	16,0	0,0	0,0	0,0	16,0	100,0	16,0
New Zealand	26,0	48,9	12,7	0,0	0,0	0,0	26,0	48,9	12,7
Norway	18,0	100,0	18,0	68,0	34,0	23,1	86,0	47,8	41,1
Poland	20,0	100,0	20,0	32,0	67,5	21,6	52,0	80,0	41,6
Portugal	6,0	100,0	6,0	24,1	59,6	14,4	30,1	67,7	20,4
Slovensko	34,0	75,0	25,5	130,0	32,7	42,5	164,0	41,5	68,0
Slovenia	15,0	100,0	15,0	37,1	100,0	37,1	52,1	100,0	52,1
Spain	16,0	100,0	16,0	0,0	0,0	0,0	16,0	100,0	16,0
Sweden	12,9	77,6	10,0	42,9	57,2	24,5	55,7	61,9	34,5
Switzerland	14,0	53,9	7,6	0,0	0,0	0,0	14,0	53,9	7,6
Türkiye	16,0	100,0	16,0	0,0	0,0	0,0	16,0	100,0	16,0
United Kingdom	39,0	29,5	11,5	0,0	0,0	0,0	39,0	29,5	11,5
United States	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
OECD average	18,5	-	-	32,3	-	-	50,8	-	-
Bulgaria	58,6	90,0	52,7	51,9	44,5	23,1	110,4	68,6	75,8
Croatia	30,0	100,0	30,0	26,0	62,0	16,1	56,0	82,4	46,1
Cyprus	18,0	72,0	13,0	0,0	0,0	0,0	18,0	72,0	13,0
Malta	18,0	86,3	15,5	0,0	0,0	0,0	18,0	86,3	15,5
Romania	18,0	85,0	15,3	90,7	85,0	77,1	108,7	85,0	92,4
EU average	21,1	-	-	43,5	-	-	64,6	-	-

Zdroj: OECD

Obr. 9.5: Počet poberateľov rodičovského príspevku podľa veku dieťaťa

Zdroj: ÚPSVaR, údaje k marcu 2023

Verejné výdavky na služby zahŕňajú najmä priame a nepriame výdavky na starostlivosť o deti v predškolských zariadeniach, alebo v starostlivosti iných osôb, príspevky na náhradnú rodinnú starostlivosť, inštitucionálnu starostlivosť, atď. Daňový systém zahŕňa hlavne daňový bonus.

Príloha 10: Sociálne služby – vývoj a financovanie

Zisťovanie potrebných údajov za sociálne služby bolo náročné, nakoľko vybrané údaje v jednotlivých rokoch neboli rovnako sledované, v jednom roku sa v správach vyskytovali a v ďalších už nie a navyše prijatím zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, ktorý s účinnosťou od 1. 1. 2009 zmenil nielen podmienky poskytovania sociálnych služieb, ale aj ich štruktúru a druhy sociálnych služieb, niektoré sa transformovali a niektoré zanikli. Z uvedených dôvodov, ak to bolo možné, sme vývojové rady údajov pre vybrané druhy sociálnych služieb sledovali až **od roku 2009**.

Zdrojom nasledujúcich tabuliek sú údaje spracované na účely tohto materiálu z údajov Informačného systému sociálnych služieb MPSVR SR a zo Správ o sociálnej situácii obyvateľstva SR V nasledujúcej časti predstavíme vybrané údaje za jednotlivé druhy sociálnych služieb v období rokov **2009 až 2022** (niekde aj od roku 2004) **podľa počtu prijímateľov, počtu poskytovateľov, počtu prevádzok, kapacity, počtu zamestnancov a kde to bolo dostupné aj podľa jednotlivých krajov**

Tab. 10.1: Vývoj kapacít všetkých druhov sociálnych služieb

ROK	Počet Poskytovateľov SS	Počet prevádzok	Počet sociálnych služieb	Kapacita
2004-12	174	182	348	5 063
2005-12	211	227	426	6 772
2006-12	247	266	504	7 330
2007-12	280	302	569	7 991
2008-12	325	353	662	9 216
2009-12	862	1 033	2 177	36 478
2010-12	1 388	1 367	3 177	45 105
2011-12	1 454	1 420	3 359	46 564
2012-12	1 643	1 564	3 786	52 343
2013-12	1 696	1 666	4 034	57 773
2014-12	1 805	1 782	4 489	62 175
2015-12	2 006	2 065	5 081	72 439
2016-12	2 106	2 193	5 344	78 771
2017-12	2 105	2 167	5 338	81 332
2018-12	2 236	2 269	5 500	83 084
2019-12	2 275	2 319	5 591	84 822
2020-12	2 308	2 320	5 647	85 590
2021-12	2 326	2 327	5 702	89 956
2022-12	2 293	2 312	5 732	90 714
2023-06	2 275	2 301	5 655	90 249

Tab. 10.2: Vývoj kapacít zariadení sociálnych služieb s odkázanosťou(ZPS,ZOS,DSS,ŠZ,ZPB, RS,DS)

ROK	Počet Poskytovateľov	Počet prevádzok	Počet sociálnych služieb	Kapacita/len prevádzky
2004-12	135	120	224	2 764
2005-12	159	143	265	3 386

2006-12	190	173	323	3 860
2007-12	216	197	363	4 362
2008-12	256	238	431	5 489
2009-12	743	710	1 455	25 407
2010-12	1 220	836	2 029	28 738
2011-12	1 262	841	2 097	29 499
2012-12	1 437	922	2 368	32 253
2013-12	1 478	987	2 521	35 868
2014-12	1 587	1 080	2 832	38 607
2015-12	1 724	1 257	3 130	43 939
2016-12	1 813	1 355	3 271	48 942
2017-12	1 799	1 292	3 175	49 889
2018-12	1 780	1 217	3 121	48 300
2019-12	1 788	1 220	3 131	48 757
2020-12	1 797	1 212	3 114	48 841
2021-12	1 816	1 227	3 145	49 971
2022-12	1 770	1 199	3 089	50 158
2023-06	1 739	1 186	3 012	49 634

PRIJÍMATELIA ZA CELÝ ROK 2022

Tab. 10.3: Počet prijímateľov opatrovateľskej služby, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet Poskytovateľov SS
Opatrovateľská služba	12 728	616	79,93	568
Slovenská republika	397	3	81,63	3
Bratislavský kraj	1 808	39	82,06	39
Trnavský kraj	904	45	80,93	45
Trenčiansky kraj	1 679	94	80,33	81
Nitriansky kraj	1 417	85	78,28	81
Žilinský kraj	1 734	102	79,15	102
Banskobystrický kraj	1 665	99	78,66	93
Prešovský kraj	1 492	84	79,21	83
Košický kraj	1 666	65	80,55	55

Tab. 10.4: Počet prijímateľov v zariadeniach podporovaného bývania, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet PSS
Zariadenie podporovaného bývania	673	79	46,79	58
Bratislavský kraj	91	15	43,31	9
Trnavský kraj	9	1	46,58	1
Trenčiansky kraj	48	6	46,35	5
Nitriansky kraj	115	10	47,14	9

Žilinský kraj	22	5	44,44	5
Banskobystrický kraj	122	12	48,29	9
Prešovský kraj	120	17	44,65	12
Košický kraj	149	13	49,86	9

Tab. 10.5: Počet prijímateľov v zariadeniach pre seniorov, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet PSS
Zariadenie pre seniorov	25 402	521	81,27	423
Bratislavský kraj	2 723	45	82,43	38
Trnavský kraj	3 981	73	81,19	56
Trenčiansky kraj	2 939	50	81,86	44
Nitriansky kraj	3 603	80	81,12	68
Žilinský kraj	2 738	70	81,22	58
Banskobystrický kraj	3 444	84	81,06	68
Prešovský kraj	3 333	72	80,46	57
Košický kraj	2 740	46	81,08	42
- neuvedené -	37	1	78,38	1

Tab. 10.6: Počet prijímateľov v zariadeniach opatrovateľskej služby, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet PSS
Zariadenie opatrovateľskej služby	3 748	136	77,97	122
Bratislavský kraj	759	24	80,77	20
Trnavský kraj	264	13	77,78	11
Trenčiansky kraj	827	20	78,30	20
Nitriansky kraj	283	11	80,19	11
Žilinský kraj	253	12	75,65	12
Banskobystrický kraj	319	12	79,89	9
Prešovský kraj	406	18	74,98	17
Košický kraj	644	26	75,99	23

Tab. 10.7: Počet prijímateľov v rehabilitačných strediskách, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet PSS
Rehabilitačné stredisko	466	32	34,91	28
Bratislavský kraj	241	15	38,92	12
Trnavský kraj	2	1	28,90	1
Nitriansky kraj	50	4	9,48	3
Banskobystrický kraj	36	3	37,02	3
Prešovský kraj	53	5	25,22	5

Košický kraj	84	4	42,48	4
--------------	----	---	-------	---

Tab. 10.8: Počet prijímateľov v domovoch sociálnych služieb, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet PSS
Domov sociálnych služieb	11 662	467	48,27	297
Bratislavský kraj	1 142	50	44,35	29
Trnavský kraj	1 296	49	51,03	35
Trenčiansky kraj	1 483	49	50,34	38
Nitriansky kraj	1 303	52	49,88	39
Žilinský kraj	1 241	73	50,42	37
Banskobystrický kraj	1 825	78	48,39	45
Prešovský kraj	1 764	76	47,41	51
Košický kraj	1 622	40	44,82	28

Tab. 10.9: Počet prijímateľov v špecializovaných zariadeniach, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet PSS
Špecializované zariadenie	11 242	313	71,10	241
Bratislavský kraj	1 140	37	75,61	29
Trnavský kraj	729	23	67,95	20
Trenčiansky kraj	1 008	33	72,31	28
Nitriansky kraj	3 240	76	70,82	55
Žilinský kraj	2 084	48	69,11	31
Banskobystrický kraj	486	17	67,63	13
Prešovský kraj	1 695	50	70,74	44
Košický kraj	876	29	75,70	24

Tab. 10.10: Počet prijímateľov v denných stacionároch, rok 2022

Kraj	Počet prijímateľov	Počet sociálnych služieb	Priemerný vek prijímateľov	Počet Poskytovateľov SS
Denný stacionár	3 445	177	66,80	136
Bratislavský kraj	91	8	79,91	7
Trnavský kraj	160	9	42,29	9
Trenčiansky kraj	88	5	50,06	5
Nitriansky kraj	326	18	67,63	17
Žilinský kraj	229	13	57,11	9
Banskobystrický kraj	320	20	59,74	19
Prešovský kraj	1 804	84	71,22	61
Košický kraj	427	20	67,86	14

ZAMESTNANCI V SS – k 31.12. 2022

Tab. 10.11: Počet zamestnancov, krízová intervencia

KRAJ	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Bratislavský kraj	270	403	39,00	19,26
Trnavský kraj	103	129	45,40	24,64
Trenčiansky kraj	156	211	49,51	19,76
Nitriansky kraj	195	239	47,54	18,65
Žilinský kraj	211	355	48,37	18,13
Banskobystrický kraj	265	336	46,72	23,82
Prešovský kraj	392	430	43,32	29,31
Košický kraj	404	492	45,63	22,91
- neuvedené -	1	2	51,00	18,75

Tab. 10.12: Počet zamestnancov, podpora rodiny s deťmi

KRAJ	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Bratislavský kraj	176	182	42,93	31,33
Trnavský kraj	78	91	43,41	24,68
Trenčiansky kraj	92	103	42,73	25,88
Nitriansky kraj	108	128	45,11	23,73
Žilinský kraj	102	118	42,94	27,92
Banskobystrický kraj	103	209	45,11	15,48
Prešovský kraj	58	61	42,88	26,66
Košický kraj	143	149	43,57	25,19

Tab. 10.13: Počet zamestnancov, sociálne služby v zariadeniach s odkázanosťou

Kraj	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Slovenská republika	253	254	52,60	33,77
Bratislavský kraj	4 016	5 466	48,94	25,11
Trnavský kraj	3 872	5 549	48,63	24,20
Trenčiansky kraj	3 954	5 351	49,39	25,90
Nitriansky kraj	5 592	10 708	48,58	18,58
Žilinský kraj	4 706	8 847	48,14	18,39
Banskobystrický kraj	4 168	6 378	49,07	22,78
Prešovský kraj	5 726	7 594	48,11	26,52
Košický kraj	4 035	5 707	49,07	24,35
- neuvedené -	11	11	55,36	30,47

Tab. 10.14: Počet zamestnancov, služby pre fyzické osoby so zdravotným postihnutím

Kraj	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Bratislavský kraj	76	85	48,22	10,47
Trnavský kraj	18	18	43,50	18,76
Trenčiansky kraj	29	32	48,07	15,46
Nitriansky kraj	27	28	47,74	10,64
Žilinský kraj	48	55	47,35	14,98
Banskobystrický kraj	23	25	48,43	13,49
Prešovský kraj	46	50	47,93	16,05
Košický kraj	46	49	46,53	12,19

Pozn.: (mimo zariadení a opatrovateľskej služby, napr. tlmočnícka, sprievodcovská služba, sprostredkovanie osobnej asistencie, požičiavanie pomôcok)

Tab. 10.15: Počet zamestnancov, sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií

Kraj	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Slovenská republika	14	14	46,21	19,55
Bratislavský kraj	6	6	41,00	8,17
Trenčiansky kraj	1	1	36,00	40,00
Nitriansky kraj	12	12	45,83	18,79
Žilinský kraj	2	2	40,50	0,88
Banskobystrický kraj	3	3	57,33	0,83
Prešovský kraj	2	2	44,50	30,00
Košický kraj	26	26	45,42	18,26

Tab. 10.16: Počet zamestnancov, podporné služby

Kraj	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Bratislavský kraj	148	193	46,45	17,55
Trnavský kraj	60	66	54,48	16,68
Trenčiansky kraj	49	53	57,80	14,02
Nitriansky kraj	106	109	51,14	21,21
Žilinský kraj	185	190	50,37	18,26
Banskobystrický kraj	68	80	53,59	7,58
Prešovský kraj	92	119	54,40	19,80
Košický kraj	122	127	52,95	20,80

Pozn.: (napr. Jedáleň, denné centrum, Stredisko osobnej hygieny, práčovňa)

Tab. 10.17: Počet zamestnancov, samostatné odborné činnosti, špecializované poradenstvo a sociálna rehabilitácia

Kraj	Počet zamestnancov	Počet úväzkov	Priemerný vek zamestnancov	Priemerný úväzok (týždenne)
Bratislavský kraj	94	115	43,26	20,21
Trnavský kraj	24	41	43,54	18,83

Trenčiansky kraj	38	51	44,59	22,27
Nitriansky kraj	12	19	41,79	18,55
Žilinský kraj	82	114	45,60	13,38
Banskobystrický kraj	63	95	41,84	17,30
Prešovský kraj	66	84	42,49	23,04
Košický kraj	52	84	44,93	18,89

V tejto časti uvádzame podrobnejšie údaje k vybraným sociálnym službám (opatrovateľská služba, prepravná služba a počet čakateľov/žiadateľov o vybrané druhy zariadení sociálnych služieb s odkázanosťou).

Zdrojom nasledujúcich tabuliek sú údaje spracované na účely tohto materiálu z údajov Informačného systému sociálnych služieb MPSVR SR a zo Správ o sociálnej situácii obyvateľstva SR.

Tab. 10.18: Opatrovateľská služba, vývojový rad

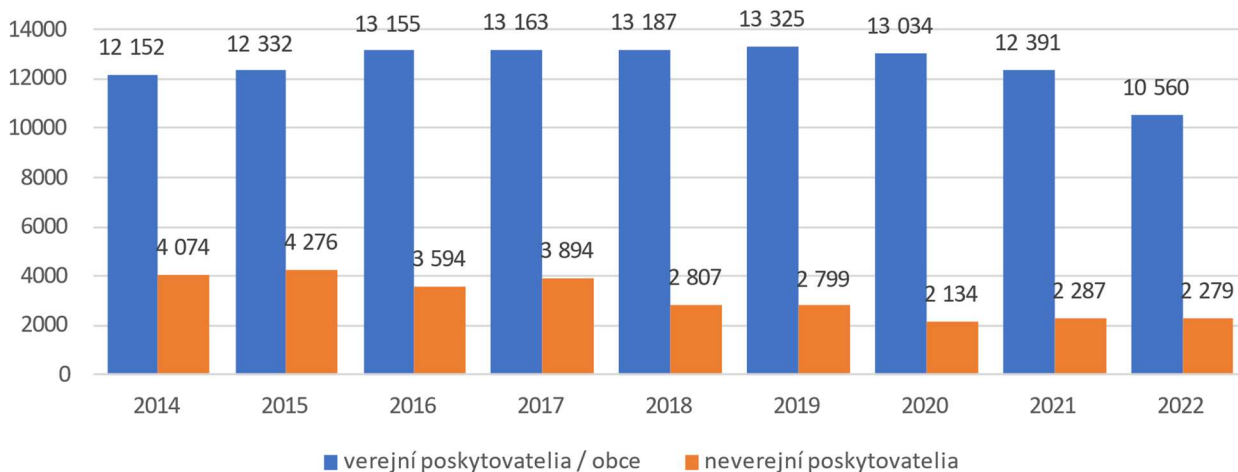
počet klientov a zamestnancov	Počet klientov za rok Spolu	z toho		Počet zamestnancov za rok Spolu	z toho	
		verejní poskytovatelia/obce	neverejní poskytovatelia		verejní poskytovatelia/obce	neverejní poskytovatelia
2009	17 050	17 050		7 085	7 085	
2010	17 585	15 704	1 881	6 400	6 400	
2011	16 521	14 727	1 794	7 204	6 274	930
2012	13 925	12 309	1 616	5 303	5 303	
2013	13 530	11 792	1 738	5 318	4 465	853
2014	16 226	12 152	4 074	7 948	4 935	3 013
2015	16 608	12 332	4 276	7 867	4 867	3 000
2016	16 749	13 155	3 594	8 377	5 590	2 787
2017	17 057	13 163	3 894	9 188	5 426	3 762
2018	15 994	13 187	2 807	8 525	5 747	2 778
2019	16 124	13 325	2 799	7 776	5 694	2 082
2020	15 168	13 034	2 134	7 097	5 760	1 337
2021	14 678	12 391	2 287	6 923	5 584	1 339
2022	12 957	10 607	2 350	7 146	5 157	1 989

výdavky a príjmy z úhrad na opatrovateľskú službu	Výdavky spolu	z toho		Príjmy z úhrad spolu	z toho	
		verejní poskytovatelia/obce	neverejní poskytovatelia		verejní poskytovatelia/obce	neverejní poskytovatelia
2009	26 503 781	26 503 781		4 268 531	4 268 531	
2010	26 288 703	26 288 703		3 834 014	3 834 014	
2011	27 590 260	24 217 914	3 372 346	8 177 579	4 933 411	3 244 168
2012	27 321 887	27 321 887		4 828 069	4 828 069	
2013	30 259 417	25 622 549	4 636 868	9 228 384	4 842 567	4 385 817
2014	35 803 660	28 184 927	7 618 733	13 977 455	5 105 442	8 872 013
2015	53 461 129	30 161 091	23 300 038	5 337 656	5 337 656	
2016	49 007 260	34 626 598	14 380 662	9 819 090	6 162 429	3 656 661
2017	59 568 574	38 922 638	20 645 936	12 103 503	6 594 752	5 508 751

2018	56 363 637	41 430 571	14 933 066	10 120 161	6 680 886	3 439 275
2019	74 630 010	54 777 750	19 852 260	12 962 730	7 269 016	5 693 714
2020	67 867 909	56 672 331	11 195 578	10 838 936	7 666 501	3 172 435
2021	68 698 825	55 824 887	12 873 938	10 866 258	7 471 537	3 394 721
2022	72 984 347	55 817 765	17 166 582	11 073 819	7 078 164	3 995 655

Obr. 10.1: Prijímatelia opatrovateľskej služby

Zdroj: V(MPSVR SR) 11-01 a V(MPSVR SR) 07-01, IS SoS - evidencia prijímateľov sociálnych služieb za rok 2022

Vývojový rad pri opatrovateľskej službe sa týka opatrovateľskej služby poskytovanej obcami a neverejnými poskytovateľmi. Poskytovanie tejto sociálnej služby je originálnou a obligatórnou pôsobnosťou obce. **Celkovo je na domácu opatrovateľskú službu registrovaných 488 verejných a 79 neverejných poskytovateľov.** Na vývoj počtu prijímateľov opatrovateľskej služby v rokoch 2014 až 2022 poukazuje obr. 10.1, podľa ktorého sa v posledných dvoch rokoch počet prijímateľov najmä v prípade obcí znižuje. Výkyvy, ktoré sa objavujú v počte klientov opatrovateľskej služby, **môžu súvisieť s aktuálne nastaveným systémom podpory z prostriedkov EÚ**, ako aj s rozdielnou metodikou zberu údajov (za rok 2022 ide o údaje z nového IS SoS MPSVR SR). Rovnako je potrebné uviesť, **že na 734 službách tohto druhu nebol evidovaný žiadny prijímateľ a za 358 služieb vôbec neboli odoslané štatistické výkazy.**

Tab. 10.19: Prepravná služba v SR a výdavky obce

Prepravná služba	Počet prijímateľov	Bežné výdavky
2009	2 073	73 525
2010	3 325	160 081
2011	3 207	199 588
2012	2 281	218 121
2013	2 311	276 085
2014	2 887	243 884
2015	3 032	241 022
2016	4 301	319 471

2017	7 658	316 200
2018	9 757	388 496
2019	10 286	452 523
2020	7 407	439 088
2021	7 980	533 737
2022	Nesleduje sa už počet prijímateľov, ale km	504 408

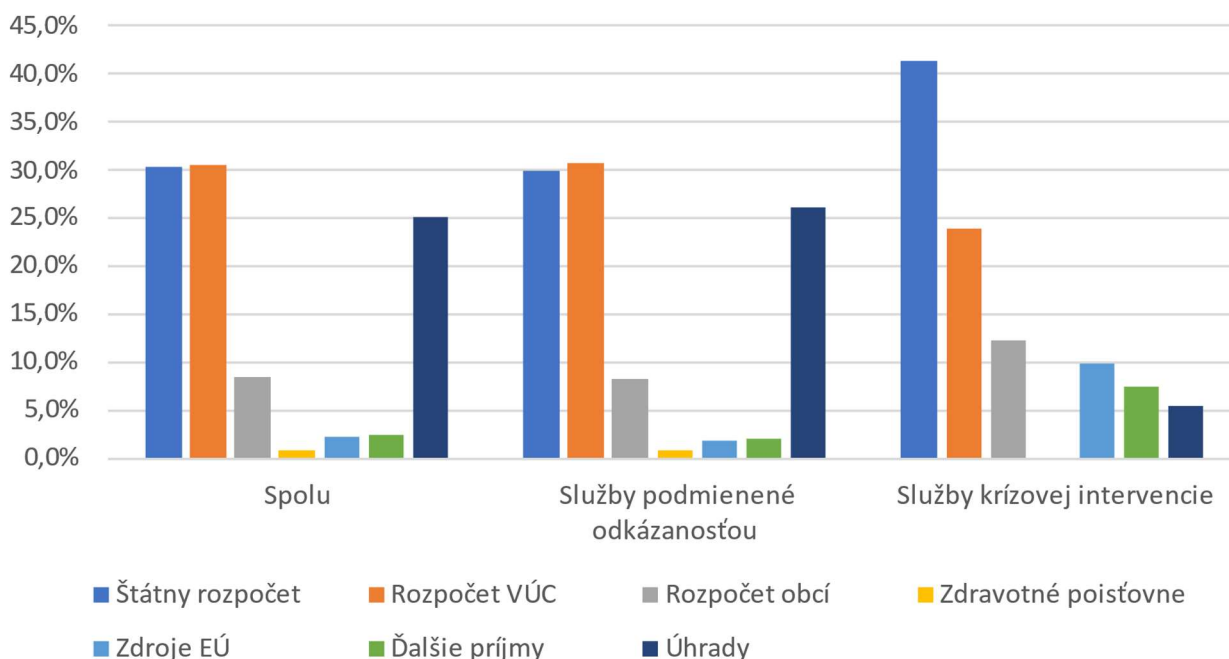
Tab. 10.20: Počet žiadateľov ku koncu roka o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby vo vybraných druhoch zariadení

Počet žiadateľov	Spolu	Zariadenie podpor. bývania	Zariadenie pre seniorov	Zariadenie opatrovateľskej služby	Rehabilitačné stredisko	Domov sociálnych služieb	Špecializované zariadenie	Denný stacionár
2009	14906	28	9935	nezisťované	7	4810	126	nezisťované
2010	11508	17	7307	nezisťované	11	4049	124	nezisťované
2011	6919	27	5251	nezisťované	12	1516	113	nezisťované
2012	4474	13	1850	nezisťované	0	2544	67	nezisťované
2013	4156	18	1707	nezisťované	1	2342	88	nezisťované
2014	4521	24	1717	nezisťované	1	2513	266	nezisťované
2015	5980	3	3427	nezisťované	0	1860	690	nezisťované
2016	7699	68	4541	nezisťované	4	1770	1316	nezisťované
2017	9586	115	5525	nezisťované	17	1943	1986	nezisťované
2018	9643	101	5654	nezisťované	17	1748	2123	nezisťované
2019	10779	59	6670	nezisťované	62	1731	2257	nezisťované
2020	11118	86	6863	nezisťované	53	1825	2291	nezisťované
2021	8525	91	4813	nezisťované	60	1798	1763	nezisťované
2022*	24693	194	13561	2694	67	2027	5666	484

*za rok 2022 sú údaje za celé sledované obdobie (nie k 31.12.)

FINANCOVANIE

Obr. 10.2: Štruktúra príjmov v roku 2022 podľa kategórií sociálnych služieb (v %)

Zdroj: IS SoS - RSD MIS

Ako vyplýva z údajov v grafe vyššie **prioritnými zdrojmi tak služieb dlhodobej starostlivosti, ako aj služieb krízovej intervencie sú verejné zdroje (ŠR, samospráva), ktoré tvoria priemerne spolu až takmer 70 percentný podiel na príjmoch a úhrady od prijímateľov sociálnych služieb – 25 %**. Každá skupina SoS má rôzne prevažujúce zdroje financovania (príjmy do svojich rozpočtov). Zo štátneho rozpočtu ale aj rozpočtu obce/VÚC sú najviac financované SoS krízovej intervencie (77 %), avšak tie majú prirodzene najnižšie financovanie prostredníctvom úhrad od prijímateľov SoS (5,4 %). Podiel verejných zdrojov pri službách podmienených odkázanosťou je (vrátane zdrojov zo zdravotných poisťovní 70% a z úhrad od klientov sú príjmy v podiele 26 %.

Z hľadiska príjmov týchto sociálnych služieb (teda zdrojov ich financovania) možno všeobecne uviesť, **že najviac príjmov smeruje do odkázanostných sociálnych služieb**. Ako bolo popísané vyššie, aj napriek deklarovaným prioritám, v rôznych schválených strategických dokumentoch, o podpore a prednosti ambulantných a terénnych (komunitných) sociálnych služieb pred pobytovými, **až 86 % všetkých príjmov na OPIO sociálne služby tvoria práve príjmy pobytových OPIO zariadení**. Je otázne či táto dlhoročná preferencia a dominancia pobytových sociálnych služieb je spôsobená preferenciou prijímateľov sociálnych služieb, alebo je táto ich „voľba“ nevyhnutnosť z dôvodu nedostatku ambulantných a terénnych sociálnych služieb, prípadne nedostatku informácií o možnosti ich poskytovania a dostupnosti, ako aj skutočnosti, že kapacity ambulantných a terénnych služieb majú v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi skôr klesajúci trend, zatiaľ čo kapacity pobytových OPIO ZSS stále narastajú. To potvrdzuje aj skutočnosť, že na konci roka 2022 v porovnaní s koncom roka 2021 bolo o 58 menej terénnych opatrovateľských služieb, o 12 menej ambulantných služieb a o 418 miest menej v týchto službách, zatiaľ čo počet pobytových služieb sa

zvýšil o 16 s navýšením počtu miest o 605. V prepočte na 1000 obyvateľov pripadá 2,34 ľudí, ktorí sú prijímateľmi opatrovateľskej služby a 8,5 ľudí, ktorí poberajú pobytovú formu OPIO sociálnych služieb.

Zároveň je potrebné uviesť, že zatiaľ čo **po pobytových službách je najväčší dopyt (v roku 2022 bolo podaných 17 324 nových žiadostí o túto formu OPIO sociálnych služieb** a nevybavených aj z predchádzajúceho obdobia bolo 13 409 s priemernou čakacou dobou 174 dní pri ročnej forme), o ambulatnú službu žiadalo novo 787 osôb a bolo vybavených 623 žiadosti s priemernou dobou vybavenia 79 dní. Dokonca v rámci opatrovateľskej služby s novo podaných 2992 žiadostí bolo 2734 vybavených s priemernou dobou vybavenia 21 dní. Tieto skutočnosti nepodporujú tvrdenie o nedostupnosti ambulatných a terénnych sociálnych služieb, ale skôr o preferencií pobytovej formy sociálnej služby zo strany žiadateľov, či už je dôvodom nedostatok informácií o možnostiach, nedostatok finančných zdrojov žiadateľov na úhradu za ambulatnú sociálnu službu alebo napríklad nedostatok ďalších preventívnych a podporných služieb a pomoci zo strany rodiny a komunity, ktoré by umožnili žiadateľovi poberať sociálnu službu a zotrvať v prirodzenom prostredí.

Na preferenciu pobytových foriem OPIO SoS je potrebné nahliadať aj cez **výdavky na jednotku sociálnej služby** (mesiac/miesto alebo hodina).

Výdavky na miesto/mesiac **pobytovej formy** predstavuje sumu priemerne 1423 eur. Pri zjednodušenom prepočte za predpokladu, že sa prijímatelia podieľajú na príjmoch tejto formy služby v rozsahu 28 %, je priemerná úhrada prijímateľa vo výške 398 eur (z verejných zdrojov, vrátane zdrojov zdravotných poisťovní 69 % – 982 eur), pričom prijímateľ už prevažne nemá ďalšie dodatočné náklady napr. na ubytovanie a stravu.

Výdavky na miesto/mesiac **ambulantnej formy** predstavuje sumu priemerne 749 eur. Pri zjednodušenom prepočte za predpokladu, že sa prijímatelia podieľajú na príjmoch tejto formy služby v rozsahu 6,4 %, je priemerná úhrada prijímateľa vo výške 48 eur (z verejných zdrojov 88 % - 659 eur), pričom prijímateľ má naďalej náklady súvisiace so zabezpečením ubytovania a stravy, prípadne ďalšej podpory v domácom prostredí.

Výdavky na hodinu **terénnej formy** – opatrovateľskej služby predstavuje sumu priemerne 9,90 eur. Pri zjednodušenom prepočte za predpokladu, že sa prijímatelia podieľajú na príjmoch tejto formy služby v rozsahu 18,7 %, je priemerná úhrada prijímateľa vo výške 1,8 eur (z verejných zdrojov, vrátane zdrojov EZ 80 % – 7,9 eur). Za predpokladu, že by prijímateľ odobral 8 hodín opatrovateľskej služby denne počas 22 dní v mesiaci, úhrada by bola vo výške 314 eur, pričom prijímateľ má naďalej náklady súvisiace so zabezpečením ubytovania a stravy, prípadne ďalšej podpory v domácom prostredí.

(Zdroj: pracovný/nezverejnený/ materiál MPSVR k pripravovanej Reforme financovania SS)

Financovanie vybraných druhov sociálnych služieb zo strany štátu (MPSVR zo ŠR) v roku 2023

Tab. 10.21: Výška Finančného príspevku na odkázanosť (FPO) na rok 2023

Stupeň odkázanosti FO na pomoc inej FO	Výška FPZO pri poskytovaní pobytovej SoS/mesiac/miesto 01-06/07-12	Výška FPO pri poskytovaní ambulantnej SoS/mesiac/miesto obsadené najmenej v rozsahu 8 hodín počas pracovného dňa 01-06/07-12
II. stupeň	129 eur/ 138 eur	86 eur/ 92 eur
III. stupeň	291 eur/ 311 eur	194 eur/ 208 eur
IV. stupeň	388 eur/ 415 eur	259 eur/ 277 eur
V. stupeň	549 eur/ 587 eur	366 eur/ 392 eur
VI. stupeň	678 eur/ 725 eur	452 eur/ 484 eur

Zdroj: MPSVR

V porovnaní s výškou FPO ustanovenou na rok 2022 ide pri pobytovej aj ambulantnej forme o zvýšenie jeho sumy priemerne o 3,7 %. Celkovo sa výška FPO v uplynulých piatich rokoch percentuálne zvyšovala nasledovne:

Tab. 10.22: Výška FPO, porovnanie rokov 2018-2023

Roky	Pobytová sociálna služba	Ambulantná sociálna služba
2018/2019	10,3%	47,1%
2019/2020	8,3%	8,4%
2020/2021	11,5%	11,4%
2021/2022	7,4%	7,4%
2022/2023	3,7%	3,7%

Zdroj: MPSVR

V roku 2023 sa v porovnaní s rokom 2018 **zvýšila priemerná výška finančného príspevku o 47,5% pri pobytovej sociálnej službe a o 98,1 % pri ambulantnej sociálnej službe**. V rokoch 2019 až 2022 boli FPZO skutočne čerpané v celkovej výške 618 061 005 eur, čo je 95,98 % z vyplatenej sumy.

Tab. 10.23: FPZO – výška vyplatenej sumy za roky 2019-2022

FPZO z rozpočtu MPSVR	Počet prevádzok	Počet miest, na ktoré sa žiadal FP	Žiadaná suma FP	Vyplatená suma FP	Čerpaný FP
2019	799	29 197	136 459 740	134 790 311	128 753 217
2020	797	29 074	151 148 409	150 243 627	145 934 221
2021	804	29 295	171 994 029	171 559 940	167 740 759
2022	825	29 826	188 217 247	187 358 283	175 632 808

Zdroj: IS SoS - RSD MIS

Podľa dostupných agregovaných údajov od poskytovateľov sociálnych služieb za rok 2022, **FPZO tvorí viac 42 % príjmov podporovaných pobytových OPIO zariadení** (41 % u ZSS v pôsobnosti obcí a 42 % u neverejných PSS). **Pri ambulantných OPIO sociálnych službách podporovaných týmto FP**

je jeho podiel na celkových príjmoch takmer 59 % (u služieb v pôsobnosti obcí 62 % a u neverejných PSS 55 %).

Služby krízovej intervencie

Tab. 10.24: FPKI – výška vyplatenej sumy za roky 2019-2022

FPKI z rozpočtu MPSVR	Počet prevádzok	Počet miest, na ktoré sa žiadal FP	Žiadaná suma FP	Vyplatená suma FP	Čerpaný FP
2019	76	1 916	2 990 160,00	2 954 160,00	2 724 291,89
2020	77	2 024	3 147 840,00	3 335 618,20	3 141 468,96
2021	74	1 965	3 106 800,00	5 017 861,62	4 796 382,67
2022	72	1 975	5 925 000,00	5 888 901,36	5 337 075,37

Zdroj: IS SoS - RSD MIS

Podľa dostupných agregovaných údajov od poskytovateľov sociálnych služieb za rok 2022, **FPKI tvorí viac ako 59 % príjmov podporovaných pobytových zariadení krízovej intervencie v pôsobnosti obcí** a až takmer **84 % príjmov nocľahárňí neverejných PSS**.